

1911-1912

1911

1911-1912	1. vydání	10-11
1911-1912	2. vydání	10-11
1911-1912	3. vydání	10-11
1911-1912	4. vydání	10-11
1911-1912	5. vydání	10-11
1911-1912	6. vydání	10-11
1911-1912	7. vydání	10-11
1911-1912	8. vydání	10-11
1911-1912	9. vydání	10-11
1911-1912	10. vydání	10-11

Čs. dokumentační středisko
 nezávislé literatury
 Referenční exemplář dílny
 ERLANGEN
 Josef Jelfnek

[Prosinec 1982]

O B S A H

Eda Kriseová	/ Vánoční	[1-2]
Milan Uhde	/ Kurs pro současníky	[3-7]
Ivan Klíma	/ Slova	
George Orwell	/ Politika a angličtina	[8-20]
Karel Pecka	/ Poslední štítko pana Zorže	[21-36]
Milan Jungmann	/ Zcela nepodařená angažovanost	[39-41]
/ko/	/ Literárněvědné konference	[42-43]
Ludvík Vaculík	/ Prosinec	[44-46]

Copied from a type-written carbon copy (unbound sheets, A4), bound, continuously numbered and made available by DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN TSCHECHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.v. for research and information purposes. Copyright continues to be held by each individual author and must be strictly observed. If clarification is required, please consult the Centre before publication of any item.
DOKUMENTATIONSZENTRUM, SCHWARZENBERG 6,
D-8533 SCHEINFELD, Tel. 09162/7761

O B S A H

Eda Kriseová	/ Vánoční
Milan Uhde	/ Kurs pro současníky
Ivan Klíma	/ Slova
George Orwell	/ Politika a angličtina
Karel Pecka	/ Poslední Štísko pana Zorže
Milan Jungmann	/ Zcela nepodařená angažovanost
/ko/	/ Literárněvědné konference
Luďvík Vaculík	/ Prosinec

V Á N O Č N Í

Co asi jsi a se koho jsi přiběl?

Anděl, co dávno tloukl křídly

a já neotevřela.

Myslela jsem si: noční můra

a bála se, že utonu hned napoprvé,

utopené bílé maso rybí,

duše splašklá

a děti jsou noc sníd.

Ale pak jsem neuzřela.

Jdou,

krásné malá smrti

jedna za druhou.

Po visuté lávce vede mě

andělíček strážník

a posílá mě spátky,

vždycky včas a od posledních dveří.

Má hodinky Quartz

a nezvlí se nikdy.

Je čert.

Čert oráč pole obračí

a půdu to tak bolí,

že se už celá se dna orosí.

V hlubokých nocích nekonečných,

sní o úbočnosti, nepřipoutanosti k pluhu

být k něčemu a ničím:

pýr, bodlák, růžová tráva v síti.

Chce nebýt.

Sartičky hořčičky stejně jdou
jedna za druhou.

Je chabno, táí se,
něco v nás, každé odjinud a jiné
jde napříč k sobě,
srazí se v hrom.

Anebo anděl?

Srší z konečků všech protů
a z těla vychází jak záře.

V hlubokých nocích nekonejších,

sní půda o plodnosti,

být k něčemu a něčím.

Čas se podějou

světlo a sršení,

výkřik a hrom.

Pominou, zmizí.

Jdou.

Sartičky svíčičky vánočně plynou

v korábech z ořechů,

jdou a jdou,

jedna za druhou.

K u r s   p r o   s o u č a s n í k y

Není mi známo, jak se přihodilo, že se stal asistentem na brněnské filozofické fakultě. Snad se o to zasloužili přátelé, kteří rozpoznali jeho talent a vzdělání. Prý nad ním po celá padesátá léta drželi ochrannou ruku. Estetický seminář, jehož knihovnu spravoval, byl jakousi exterritoriální půdou. Přijčovaly se tam knihy, které tehdy nebyly v katalogích, a pokud byly, musel knihovník předstírat, že nejsou. Do té knihovny jsem poprvé přišel na podzim před sedmačtyřiceti lety. Na přednášce se ukázalo, že jsem nečetl raného Erenburga. Ani Lazika Rojtševance, ani Lásky Jeanny Meuillové. Zadíval se oknem a řekl: "Tak se u mne stavte."

Knihovna byla dlouhá úzká místnost, po obou stěnách až ke stropu regály s knihami. Také na zemi knihy. Až po kolena, místy i výš. Mezi hromadami stezička, takže se dalo projít ke stolu. Kluvil se mnou a díval se přitom jinam. Tak to mívával ve zvyku. Lásky Jeanny Meuillové se nezašly. Zřejmě ani nepředpokládal, že se najdou. Sáhl třikrát do hromad. Bezvýsledně. Strašně zaklel a sáhl počtvrté. V ruce držel Bretonovy Spojité nádoby. "Znáte?" Zavrtěl jsem hlavou. "Člověče, to musíte. Pak si přijďte pro Erenburga." Klaněl jsem se v duchu i do slova a poroučel se. "Moment," zařval. "Máte kus hadru papíru?" Ano, přesně tak: kus hadru papíru. Klenl jsem. Popadl popsaný blok, utrl rožek obálky, napsal na něj mé jméno, titul knihy, datum, podepsal se a hodil to na zem. Pochopil jsem, že se pokouší vzbudit dojem, jako by vedl kartotéku výpůjček. Vyprávělo se o obrovských částkách, které při kontrolách knihovny pravidelně platival za nevrácené knihy. Byla to pravda. Když se později přesvědčil, že knihy vracím, přestal přede mnou tu hru hrát a zahrnoval mě fantastickými svazky. Míkdý ne těmi, pro které jsem si přišel. Ty objevil později, anebo vůbec ne.

Přednášel stejnou metodou. Přednáška se jmenovala Levá avantgarda a měla tu vnější zvláštnost, že si jí v systému povinných lekcí mohli zapisovat a taky zapisovali i ti, kteří jí neměli předepsanou. Úvodem promluvil o pojmu modernosti, definoval, co rozumí avantgardou vůbec a levou avantgardou zvlášť, improvizovaně přeložil odstavec z Lukáčovy studie Franz Kafka a Thomas Mann a oznámil, že v další přednášce bude rozebírat Teigovy manifesty poetizmu, ať se na to připravíme. Přistě se však vrátil k pojmu modernosti a avantgardy, ozvětlil je z úplně jiného hlediska, četl z Mathesiaova překladu Šklovského, připojil úvahu o Romanu Jakobsonovi a nakonec upozornil, že musíme znát

Teigovy manifesty poetismu, protože se jimi bude za týden zabývat. Kdošle na ně, pokud se pamatuju, za tři roky ani jednou, aspoň ne detailně a tak, jak klíboval. Napřekvapilo by mě, kdyby se i po celá šedesátá léta Teigovy texty takhle vznášely nad adepty dějin umění a literární vědy. Nakonec byly nově vydány, přečetl jsem si je a měl pocit, že je známa už od dřívějška.

Taková to byla přednáška. Běda tomu, kdo by v ní hledal soustavný soubor poznatků, který by se dal rozdělit do sto padesáti přehledných otázek a nařít na jedničku. Ke zkoušce se studovala rozsáhlá doporučená literatura, něco bylo povinné. Na prvním místě Kukařovský, Estetická funkce, hodnota a norma. "Kdo to nebude znát," prohlásil, "půjde do prdele." Někteří budoucí uměnovědci a uměnovědkyně z toho byli zoufalí. Dělat si při jeho úteních podrobné poznámky nebylo nic platné. Zachytils jen spoustu odboček od hlavního tématu. Říkal tomu digrese. Ty paradoxně tvořily smysl celé věci. Byly to malé eseje a portréty vůdčích osobností české a světové moderní kultury. Mnohá jména tu posluchači zaslechli poprvé. Fascinující byla už šife záběru. Husserl, Jaspers, Heidegger, Malinby byli citováni s naprostoou samozřejmostí, fenomenologie představovala neodmyslitelný pracovní způsob. Škoda, že jsem tehdy neměl magnetofon. Místo kurzů a špatně srozumitelných písemných záznamů bych dnes doma ochraňoval cyklus nádherných půldraha hodinových monologiů o socialistickém realizmu jako pokusu o dobový sloh, o expresionismu, futurismu, surreálistu, strukturalismu, o formální škole, o Sjzenštejnovi. Dzigovi Věrtovcovi, Lunačarském, Kejercholdovi, o Mejediém, S.K. Neumannovi, Václavkovi, Kurtovi Konradovi, o bratřích Čapcích, o Masarykovi, Haškovi, o Omě a Tvrdošijných, o Vančurovi, Halasovi, Holanovi, o E.P. Burianovi, Honzlovi a Frajkovi, o Devětsilu, Škazu a Redu, o Nekvalovi a o aktuálních otázkách kulturní politiky. Každý z těch monologiů obsahoval bohaté odkazy na literaturu předmětu i s jejími stručnými kritickými zhodnoceními a byl řetnický dokonalý, přitažlivý a zábavný. Podával ho herecky s nezbytnou dávkou exhibice, jakou v sobě má každý umělecký výkon. Nikdy nezapomenu, jak v náznakku předváděl svou vizi Andreje Andrejeviče Ždanova ve vysokých botách, když na večírku s předními sovětskými skladateli demonstroval jednoruší na pianě správně zkomponovanou melodii. Přednáška užší přerůstala v kabaret. "Klid prosím," řekl. "Ten muž řídil za války obranu Leningradu, a co dělal, vůbec nebylo k smíchu."

Byl uchvácen mnohostí a složitostí látky a hnán tímto úchvatem četl a psal. Vídal jsem ho při obojím. Skláněl se nad stránkou, předkláněl se a zakláněl jako polykač a čarlič ohně, přitom hlasitě promlouval, komentoval svou práci i to, co se dělo kolem, anebo zpíval. Improvizoval nápěv i slova, v groteskních rýmovánkách obráběl okamžité nápady, zaslechnutá slovní spojení nebo stav myslí. Dočneška to slyším. "Mik mik mik, mik mik mik, já jsem hodný neustraník." V pauzách vykřikoval slogany a hesla. Nejčastěji své erbovní: "Musíme pracovat." I to byl mikroskeč, napodoboval v něm jednoho ze svých představených, ale pilný byl doopravdy, závatně a posedle. Pamatuju skupinku jeho pražských vyznavačů, kteří dlouho nevěřili, že člověk jeho jména skutečně existuje. Vysvětlovali si ho jako mystifikaci, ke které se sdružilo nejméně pět autorů znalých dohromady alespoň pasívně němčiny, angličtiny, francouzštiny, ruštiny, italštiny, španělštiny a polštiny ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ a schopných vést přízračně rozvětvenou korespondenci plnou vtípu až po tu rychlokresbu pracátka namísto podpisu. Jinak si nedovedli vyložit jeho plodnost a rozsah zájmů. Jejich podezření se udržovalo i tím, že se přes stále četnější a srdečnější pozvání neodhodlal odjet ani na půlden z Brna. V polovině šedesátých let k tomu konečně došlo. Vysetoupl ráno na Wilsonově nádraží, obtelefonoval všechny, a nikdo nepotřeboval mluvit nebo kteří potřebovali mluvit s ním, sjednal na dvacet čtvrthodinových schůzek v nádražní restauraci, absolvoval je, po druhé hodině odpoledne sedl na rychlík a v šest večer jsme ho našli u psacího stroje v redakci. Díval se jinak a křičel své erbovní heslo.

Zlobili ho, že je knižní člověk a zda prý už někdy viděl borovici. Myslí, že viděl, ale jistě to bylo dávno. Dovoleno, pokud vás, ei nikdy v životě nevybral. Knihy mu byly vším, i přírodou. Ale několi své básky cvičil v respektu k umělecké imanenci, prvním a posledním měřítkem díla mu byla životní pravda. Měl pro ni přesný a přísný cit jako F.I. Šalda a Václav Černý, které ctíl. ~~xxxx~~ Sklony k akademismu netrpěl. Když v roce 1957 otiskl Jean-Paul Sartre v polské tvůrcošči svou revizi některých vlastních existencialistických východisek a přihlécel se k historickému materialismu, vyšel v Hostu do domu obáhlý komentář. Můj univerzitní učitel v nás ocenil, že Sartre svou existenciální analýzu lidské situace spojil s historickým hlediskem v důsledný systém. Avšak řekneme-li důsledný systém - podotýkal, - znamená to zároveň nebezpečí, že se analytický smysl pro konkrétní fakt otupí.

Některí přátelé mu v dobrém vyčítali, proč se tolik zabývá okrajovými záležitostmi, problematickými detektivkami, špatnými regionálními literáty, kyšovitou sci-fi a proč se navzdory prastaré Puškinově radě pořád hádá s hlupáky. Proč se víc nevěnuje syntetické práci, proč nasepíše systematickou estetiku anebo nespracuje její dějiny. Usiloval se. Obojí téma sledoval přece po celý svůj tvůrčí život, jako celou svou přednáškou o levé avantgardě směřoval k Teigovým manifestům. Dědictví české estetiky osobně prožíval a sdílel její zobecnující aspirace, ale neuměl, nechtěl a nemohl se vzdát své kritické vášně pro detail, učitelské touhy vykládat a chlapské, studentké ^{chutě} ~~touhy~~ drždit soudobé potanky otce Ubu, z nichž měl nejvíce spadeno na blby utěně a vědecké. Byl rozený polemik a dělal si nepřátele, protože polemizoval bezohledně. Bylo v tom jakési bytířatví, kterému jde nejen o věc, ale také o čest muže, jenž obstál a zvíťazil.

Když v roce 1970 zanikl host do domu a redaktoři se jednoho podzimního večera loučili, bylo mi známo, že máj stál už nebude stát naproti jeho. Vrátil se to někdy? Ptával jsem se ho pokaždé, když jsem nevěděl, a zeptal jsem se i tentokrát. "Elbost," ~~zvířka~~ řekl. "Je to nadlouho a já to nepřekážu."

Pak jsme se viděli málo a s léty čím dál méně. Psali jsme si jen lístky. Korespondenční přátelství bylo u něho něco velmi přirozeného. Místo jednoho novoročního blahopřání poslal fotografii tabulky u Macochy: Kehnázejte kamení do propasti. Odrožujate životy lidí pracujících na čně propasti.

V září 1972 na něho na zasedání ÚV KČP upozornil předseda Svazu spisovatelů Kozák. Projev uveřejnilo Rudé právo. Prý se politicky zdiskreditoval a je nesprávné, že ho ještě někde publikují. Okamžitě se to napravilo.

Chci o tom psát co největší, nesoucit a nedojímat. Máj učitel mě učil, že konflikty spisovatelů s úřady jsou starého data, zhruba co je stát státem a literatura literaturou, a mají své náhledy. Musí s tím počítat každý, kdo se na to dá. Dal se a po svém to ušel.

Rezaní lidé s jistým postavením se prý snažili zachovat pro něho aspoň skrovnou příležitost k obživě. Byl přece nejen kritik a publicista, nýbrž i pedagog, vědec a teoretik, historik a koneckonců také knihovník, i když poněkud svérázný. Svě dluhy však platil.

Snaha těch lidí nevyšla. Prověřková komise prý mu předstřela, k čemu se má jako loajální zaměstnanec vyjádřit, a on jí poslal tas,

kam studenty, když neznali Mukařovského. Sám prý tím o sobě rozhodl. Já bych to tak nebral. Za ta léta mě tam poslal vícekrát, a nebylo mě, ale asi to není totéž.

Hledal zaměstnání, a nenašel. Byl ochoten dělat kancelářskou práci, psát na stroji, korigovat. Uměl to perfektně. Nevzali ho. Zůstal bez místa až doposledka. Snad to v tom neštěstí bylo štěstí. Na svém životním způsobu snažil se nezměnit. S administrativními problémy své existence nebyl myslím obtěžován. Sluší se to zaznamenat a počkat za to. Odešel do zahraničí odborné studii, tiakli je, ale bez honoráře. Takový je ve vědě obyčej. Doma pracoval výhradně na cizí jméno. Ty příspěvky vycházely, nikomu a ničemu neublížily a usvědčovaly celou tu historii z neumnosti. Vydělával, aby mohl kupovat knihy. Všechny nebo skoro všechny, co se vyaktyly na trhu. Dobré i špatné. Nemohl bez nich být. A tak jen ten, kdo ho špatně znal, mohl mu radit k emigraci. To nebyla věc volby. Potřeboval svůj denní pracovní provoz, běh po stálých a změnách stacích, dotyk s prostředím a časopisy, i když nepřímý. A pak: Jak mohl jet na zbytek života třeba do Vídně, když mu bylo zatěžko zaskožit si do Prahy.

Byl nemocný, bolelo ho u srdce a nechtěl k lékaři, tím spíš ne do nemocnice.

Friedrich Dürrenmatt napsal kdysi rozhlasovou hru Koční rozhovor s opovrhovaným člověkem. Podtitul: Kura pro současníky. K umlčenému spisovateli přichází do bytu kat, otevřeně a obsačně s ním rozmlouvá a pak ho bez romantických gest a kulis odpraví. Z ničeho neobviňovali ani sebe navzájem, ani nikoho jiného. Oba dva a zřejmě i ten, kdo kate platil, všichni byli přesvědčeni, že konají svou povinnost. A přece to byl romantický příběh.

ale
Doktor Oleg Sus zemřel také doma, v klidu s pokoji, jako by si jen odpočíval mezi dny. Nikdo tam nebyl. Jen ticho.

Stalo se to 22. listopadu 1982.

Milan Uhde

Co Orwell viděl v Anglii čtyřicátých let, děje se v pozná-
něných obdobích i jinde a jindy. Kde rozdíl v povaze pro-
středí a jeho historie přece jen přivodily větší odlišnost
detailních výrazových prostředků, uvádí překladatel i pů-
vodní znění terzínu, fráze či idiomu a přidává poznámku
v textu. Všechny poznámky pod čarou jsou Orwellovy.

Lidé, kteří se tou otázkou vůbec znepokojují, většinou připouště-
jí, že angličtina je ve špatném stavu, ale obecně se soudí, že vědomou
činností na tom nic nemůžeme změnit. Naše civilizace je v úpěchku a náš
jazyk - tak se to tvrdí - nevyhnutelně je všeobecným zhroucením posti-
žen též. Z toho plyne, že jakékoli úsilí namířené proti znevažování ja-
zyka je sentimentální archaismus, jako bychom dávali přednost cvičkám
před elektrickým světlem či koňským čochkám před letadly. Pod tím se
skrývá zcela uvědomělý názor, že jazyk je přirozený růst a nikoli ná-
stroj, který si utváříme k vlastním účelům.

Je ovšem jasné, že úpadek jazyka v poslední instanci zcela jistě
má politické a ekonomické příčiny: nezavinil jej prostě špatný vliv
toho či onoho jednotlivého autora. Ale následek se může stát příčinou,
posílit tak onu původní příčinu, v intenzivnější podobě tím vyvolat
stejný následek a obdobně do nekonečna. Ně kdo se může dát na pití, pro-
tože podle svého soudu zklamal, a zklame pak tím úplněji, protože se
dal na pití. Skoro totéž se děje s angličtinou. Je čím dál ošklivější
a nepřesnější, protože naše myšlení je pošetilé, ale sama nepořádnost
jazyka nám pošetilost myšlení usnadňuje. Vtip je v tom, že ten proces
lze obrátit. Novodobá angličtina, zvláště psaná angličtina, je plná zlo-
zvyků, jež se šíří napodobováním a kterým se přitom lze vyhnout, po-
kud jsme ochotni vynaložit potřebnou námahu. Zbavíme-li se těchto zlo-
zvyků, dokážeme myslet jasněji a jasné myšlení je nezbytný první krok
směrem k politické obrodě: boj proti špatné angličtině tedy není ničím
lehkovážným a netýká se výlučně profesionálních spisovatelů. K tomu se
zanedlouho vrátím a doufám, že význam toho, co tu říkám, bude v té chví-
li už zřetelnější. Zatím uvedu pět ukázek angličtiny, jak se v ní dnes
navykle píše.

Nevybral jsem těch pět úryvků proto, že by byly zvláště špatné -
kdybych chtěl, mohl bych citovat pasáže mnohem horší -, ale že ilus-
trují různé mentální neřesti, jimiž nyní trpíme. Jde o příklady poněkud
podprůměrné, ale typické jsou dost. Opětfuji je čítaly, abych se

na ně mohl odvolat, až bude třeba.

- 1/ Skutečně si nejsem jist, není-li pravdou tvrdit, že se onen Milton, který se kdysi nezdál nebyť nepodoben jakémusi Shelleymu sedmáctého století, po účinkem zkušeností rok co rok trpčích stal kýmisi cizejším /sic, G.O./ zakladateli té jezuitské sekty, jež se mu tak protivila, že ho nic nemohlo pohnout, aby nebyl vůči ní nesnášlivý.

Profesor Harold Laski /v eseji Svoboda projevu/

- 2/ Především nemůžeme jen tak pohazovat jako žbčkami po rybníce domorodou baterii ideí, která předpisuje tak markantní shluky slovíček jako primitivní část si líbit místo strpět, nebo uvést ve zmatek místo splést.

Profesor Lancelot Hogben /Interplogra/

- 3/ Na jedné straně máme svobodnou osobnost: sám název říká, že je neneurotická, protože je prostá konfliktů i snů. Její touhy jsou při svých vlastnostech průzračné, protože se rovnají tomu, co instituční souhlas uchovává v popředí vědomí; jiný instituční vzorec by změnil jejich počet i intenzitu; je v nich málo přirozeného, neproměnitelného či kulturně nebezpečného. Ale na druhé straně není společenské pouto ničím jiným než vzájemnou reflexí těchto sebezajištěných celistvostí. Vzpomenete si na definici lásky. Není to snad sám obraz nějakého malého akademika? Kde je v této zrcadlové síni místo ať pro osobnost či pro bratrství?

Esaj o psychologii v newyorském časopisu Politics

- 4/ Všechna smetánka v klubech panstva a všichni třeštilí fašističtí pohlaváři, jednotni ve společné nenávisti k socialismu a v hovadském děsu ze stoupajícího přílivu masového revolučního hnutí, utíkají se k provokacím, k hanebnému štváctví, k středověkým legendám o otrávených studních, jen aby zlegalisovali své zhoubné útoky na organizace proletariátu a rozšířili v zagitovaném maloměstětvu šovinistický zápal v boji proti revolučnímu výchozískú z krize.

Komunistický pamflet

- 5/ Má-li být tato stará země naplněna novým duchem, je třeba se pustit do jedné choulostivé a sporné reformy, a to do humanisace a oživení BBC. Rázlivost v té věci by prozradila rakovinu a zakrnělost duše. Má-li být uvedena příklad, srdce Británie možná je zdravé a bije silně, ale řev britského lva se nyní počobá klubkovu řevu v Shakespearově Snu noci svatojanské - tichoučkému jako sotva vyklubaná holubička. Rázou novou Británií nemohou nadále v očích či spíš v uších světa do nekonečna špinit opotřebované unylosti z Langham Place, opovázlivě vystupující pod maskou "episovné angličtiny". Když v čevět hodin spustí hlas Británie, je daleko lepší a nekonečně méně směšné alyšet poctivě kozolenou lidovou mluvu než to ny-

nější pedantské, bombastické, inhibované, ekolometsky komické hýkání bezúhonných, upejrových, naukajících starých panen!

Dopis v týdeníku Tribune

Každý z těchto úryvků má své vady, ale krom ošklivosti, již mohlo být zabráněno, se všechny společně vyznačují dvěma vlastnostmi. První je vyčpělost obrazných rčení a druhá nedostatek přesnosti. Autor buď má v myslí, co dává význam, a nedokáže to vyjádřit či nedopatřením řekne něco jiného, nebo je mu skoro lhostejné, zda jeho slova vůbec něco znamenají. Tato směs slabosti a čiré neschopnosti je nejvýraznější příznačnou vlastností nevodobé anglické prózy a zvláště jakéhokoli druhu politických textů. Jakmile je řeč o určitých tématech, konkrétnost se rozpouští v abstrakci a nikoho jako by nenaspadaly neotřelé slovní obraty: próza se čím dál tím skládá ze slov zvolených pro svůj význam a čím dál více z frází sestavených jako díly prefabrikovaného kurafiku. V příštích odstavcích uvádím s doprovodem poznámek a příkladů různé triky, s jejichž pomocí se navykle uhybá práci na výstavbě prózy.

UKÍRAJÍCÍ METAFORY. Nově vynalezená metafora podporuje myšlení tím, že evokuje vizuální obraz, kdežto metafora technicky "artvá" /např. "železná rozhodnost"/ se už zase vrátila do stavu běžného slova a obecně jí lze užít, aniž próza ztratí na životnosti. Ale mezi těmi dvěma druhy je obrovská skládka opotřebovaných metafor, jež ztratily všechnu evokativní sílu a užívá se jich jen proto, že četří lidem nárazu potřebnou k vynalezení vlastní fráze. Příklady: chodit kolem horké kaše, tahat za něhoho kaštanů z ohně, táhnout za jeden provaz, držet s někým zatočit, jít ruku v ruce, ne mít železko v ohni, voča na klýn, lovit v kalných vodách, na pořadu dne, Achillova pata, labutí píseň, pařenitě. Mnoho z těch rčení je pronášeno bez znalosti jejich významu /co je to například rift? - nikoli rozděľující propast, jak se toho termínu běžně užívá, ale původně u Tenysona "trhlina v loutně", později z toho "skrytě začínající spor či nesoc"/ a často se směšují neslučitelné metafory, což je bezpečné znamení, že autora nezajímá, co říká. Některé nyní běžné metafory byly překrouceny a zbaveny původního významu, aniž si to jejich uživatelé vůbec uvědomují. Například toe the line - stát palcem na stejné čáře jako ostatní, čili podrobit se stranické kázni - je někdy psáno tow the line a vykládá se to tedy pozitivněji jako "táhnout za jeden provaz", "držet partu" a

podobně. Jiným příkladem je kladivo a kovářina, o nichž se dnes mluví - patrně i pod vlivem Goethových veršů: "Buď musíš... trpět či vítězit, být kovářinou nebo kladivem," - vždy v samozřejmém předpokladu, že si to zle odnáší jedine kovářina. Ve skutečnosti kovářina vždy láme kladivo a nikdy naopak: pokud se autor včas zamyslí nad tím, co říká, jistě se vyhne užiti takového úsloví v chybném významu.

OPERÁTORI ŽILI SLOVA PROTĚZY. Ty četří námasu s výběrem patřičných sloves a podstatných jmen a zároveň vycpávají slabikami navíc každou větu tak, aby vypadala symetricky. Uvádím charakteristické fráze: vyřadit z provozu, být čemu ke škodě, navázat styky s někým, být čemu vystaven, dát něčemu vzniknout, zavdat čemu příčinu, mít účinek něčeho, hrát v něčem hlavní úlohu /rolí/, dát se pocítit, dosáhnout uplatnění, projevit sklon k něčemu, gloužit nějakému účelu atd. atd. Základním znakem je tu odstranění prostých sloves. Místo aby sloveso zůstalo jedním slovesem jako poléstat, zastavit, pokazit, spravit, zabít, měnit se ve frázi utvořenou z podstatného či přídavného jména, jež je spojeno s některým mnohoúčelovým slovesem jako osvědčit, sloužit, utvářet, zehrát, způsobit. Navíc se místo činného rodu, kdekoli je to možné, užívá rodu trpěného a anglicky specifická gerundia jsou nahrazována substantivními vazbami /po jejich vzkoušení místo vykouševše je/. Počet užitých sloves se dále omezuje zeslovesňováním substantiv pomocí koncovky -isovat, a předpony de- či od- a banálními výroky se dává vzhled čehosi hlubokého užitím dvojího záporu nikoli ne-. Prosté spojky a předložky jsou nahrazovány frázemi jako s ohledem na to, při uvážení toho a toho, fakt, že, následkem toho, vzhledem k tomu, v zájmu toho, za předpokladu, že; a antiklimaxům na konci vět se zabráňuje tak zvuknými otřepanostmi jako máme si velní co říct, nelze ve větu opomenout, tento vývoj je třeba v blízké budoucnosti očekávat, zaslouhuje vážnou úvahu, přivečeno k uspokojivému závěru atd. atd.

STROJNĚ VÝRAZIVO. Slova jako fenoména, element, individualita, objektivní, kategorický, efektivní, pohyblivý, v základě, primární, ferdovat, ustavovat, exhibovat, vykořisťovat, zužitkovat, eliminovat, likvidovat se užívá, aby jednoduché výroky nezbyly lesku a předpojaté soudy vzhledu vědecké nestrannosti. Adjektiva jako epochální, bájný, historický, nezapomenutelný, triumfální, výkvnitý, nevyhnutelný, neaprosný, pravý mají zdůstojňovat špinavé procesy mezinárodní politiky, kdežto texty, jejichž cílem je oslavit válku, jsou obvykle zbarveny archaicky

a charakterisují je tato slova: doména, trůn, válečný vůz, černá píseň, trojzubec, meč, štit, pavéza, vlažka, vyšoká bota, polnice. Cizích slov a výrazů jako cul de sac, ancien régime, deus ex machina, mutatis mutandi, status quo, Gleichschaltung, Keltanschauung se užívá, aby věty budily dojem kulturnosti a elegance. Krom užitečných zkratk i.e. - id est, tj. -, e.g. - exempli gratia, např. - a etc. není skutečně třeba žádné z těch set cizích frází, nyní v angličtině běžných. Špatní autoři, a to zvláště autoři vědeckí, političtí a sociologičtí jsou trvale pronásledováni myšlenkou, že latinská a řecká slova jsou velkolepější než saská a zbytečné termíny jako expedite, ameliorate, predict, extraneous, deracinated, clandestine, subaqueous (pohotový, zlepšit, předpovídat, cizí, vykořeněný, tajný, podvodní) vytrvale vytlačují své anglosaské protějšky ^{x/}. Žargon, příznačný pro marxistické texty /hyena, kat, kanibal, galomáček, panstvo, lokal, netolizal, krvavý nos, bílá garda atd./, převážně používá slova a frází přeložených z ruštiny, z němčiny nebo z francouzštiny; ale normálně se nová slova razí tak, že se k latinskému či řeckému kmeni přidá vhodná předpona a tam, kde je toho třeba, koncovka izovat. Je často snazší utvářet slova tohoto druhu /dereacionalizovat, impermeabilní, extramaritální, nefragmentatorní a podobně/ než v mysli vyhledávat domácí slova pro význam, který chceme sdělit. Obecným důsledkem je zvýšená zmatenost a mlhavost.

SLOVA BEZ VÝZNAMU. V textech určitého druhu, zvláště ve výtvarné a literární kritice, běžně nacházíme dlouhé pasáže, jímž skoro úplně chybí význam ^{xx/}. Slova jako romantický, výtvarné hodnoty, lidský, mrtví, sentimentální, přirozená životnost, jak se jich užívá ve výtvarné kritice, jsou zcela bez významu, a to v tom smyslu, že na žádný od-

x/ Zajímavé je to ilustrováno tím, jak jsou anglické názvy květin, užívané ještě zcela nedávno, vytlačovány názvy řeckými: už se neříká anaparragon /hlečik/, ale antirrhinum, místo forget-me-not /pomněnka/ se začalo říkat myosotis atd. Je těžko hledat praktický důvod této změny v módě: pravděpodobně ji zavinil instinktivní odvrát od prostšího slova a mlhavý pocit, že řecký termín je vědecký.

x/Příklad: "Comfortova katolicita vnímavosti i obraznosti, rozvahem podivně whitmanovská, bezmála pravý opak, pokud jde o estetickou pohnutku, nadále evokuje onen chvějivě atmosférický akumulativní poukaz na kruté, neúprosně pokojné bezčasí... Wray Gardiner dosahuje účinků tím, že přesně míří na prosté terče. Jenže ty nejsou tak prosté a tímto spokojeným smutkem probíhá víc než povrchná sladkotrpčnost rezignace." /Poetry Quarterly/

halitelný předmět nejen neodkazují, ale čtenář to od nich skoro ani nečeká. Napíše-li jeden kritik: "Význačným rysem práce malíře X je to, jak je živá," kdežto druhý napíše: "Na práci malíře X nás okamžitě upoutá, jak je mrtvá," čtenář to přijme jako prostý rozdíl mínění. Kdyby tu místo Žargonových termínů umrtvěný a živý stále například černý a bílý, hned by rozpoznal, že se tu jazyka užívá nepatřičně. S podobnými důsledky se chybně užívá mnoha politických termínů. Slovo fašismus dnes stratilo všechny významy krom toho, že se jím označuje "coś nežádoucího". Každé ze slov jako demokracie, socialismus, svoboda, vlastenecký, realistický, spravedlnost má několik různých významů, jež nelze mezi sebou smířit. Pokud jde o slovo jako demokracie, nejen neexistuje žádná jeho dohodnutá definice, ale všem pokusům dospět k ní se ze všech stran odporuje. Skoro obecně pocítujeme, že navrhneme-li nějakou zemi demokratickou, chválíme jí tím; a tak obhájcí jakéhokoli režimu tvrdí, že je to demokracie, a obávají se, že by se užívání toho slova možná museli vzdát, kdyby bylo spoutáno s významem jen jediným. Slovo toho druhu se často užívá s vědomou nepoctivostí: jejich uživatel má vlastní skrytou definici, ale dovoluje posluchači, aby se domníval, že myslí coś zcela jiného. Výroky jako Karšál Pétain byl opravdový vlastenec, Sovětský tisk je nejsvobodnější na světě, Katolická církev se staví proti útlaču jsou skoro vždy pronášeny s úmyslem klamat. A tady jsou další slova, jejichž se užívá v rozmanitých významech, a to většinou víc či méně nepoctivě: trída, totalitní, věc, pokrokový, reakční, buržoazní, rovnost.

Po tomto seznamu původů a překrucování předložím příklad způsobu psaní, k němuž vedou. Z důvodů, jež vysvětlím, musí to tentokrát být příklad imaginární. Úryvek dobré angličtiny budu tlumočit novodobou angličtinou nejhoršího druhu. Zde je známý verš z Kazatelů /G.O. cituje z jakubovského překladu bible, jemuž pro účely jeho argumentu a s příčin, daných odlišným vývojem angličtiny a češtiny, odpovídá ekumenický překlad, Praha 1979, značně líp než kralická verze/:

Opět jsem pod sluncem viděl, že bůh nezavírá na sraze hbitých ani boj na bohatýrech ani chléb na moudrých ani bohatství na rozumných ani přízena na těch, kdo mají poznaní, ale jak kdy každému z nich přeje čas a příležitost.

A tady je to v novodobé řeči:

Objektivní uvážení současných fenoménů si vyaučuje závěr,

Ze úspěch či neúspěch v kompetitivních aktivitách nejeví žádnou tendenci srovnatelně se ocitát v relaci k inherentní kapacitě, ale že naopak je invariabilně třeba kalkulovat značný podíl elementu nepředvídatelnosti.

Jde o parodii, ale nepřehášenou. Shora uvedená ukázka 3/ například obsahuje několik náznaků jazyka téhož druhu. Jak zjišťujete, nepředřídil jsem překlad úplný. Na začátku a na konci věty je původní význam uchovávan dost blízce, ale konkrétní ilustrace uprostřed - běh, boj, chléb - se rozpouští v alhavou frázi o "úspěchu či neúspěchu v kompetitivních aktivitách". Musel jsem si tak počínat, protože žádný novodobý autor z takových, o nichž tu mluvím - nikdo schopný užít fráze jako "objektivní uvážení soudobých fenoménů" - by nedokázal uspořádat své myšlenky tak přesně a podrobně. Novodobá próza má sklon vzácalovat se od konkrétnosti. Provedme nyní bližší rozbor obou vět. První obsahuje čtyřicet slov při jedenasedmdesáti slabikách /jakubovská verze má díky obecné povaze angličtiny v čtvátačtyřiceti slovech jen šedesát slabik/ a všechna slova jsou z každodenního života. V druhé větě je šestatřicet slov a sto jedna slabika /v původní verzi G.O. je poměr třicet osm k devadesáti/: deset jejích slov pochází z latiny, jedno z řečtiny /u G.O., jak mu usnadnil dávný vývoj anglického jazyka a vzdělanosti, má latinský kořen osmáct slov/. V první větě je šest živých obrazných rčení a jenom jedna fráze /"čas a příležitost"/, o níž by se čalo říci, že je alhavá. V druhé větě není ani jeden svěží a poetický výraz a přes svou sto jednu slabiku počívá jen okleštěnou verzí významu věty první. A přece věty, jako je ta druhá, nepochybně nabývají v novodobé angličtině převahy. Měchci přehánět. Tezhle druh psaní ještě nezobecněl a projevy prostoty se tu a tam vyskytnou i na nejhůř napsané stránce. Ale kdyby vás či mě někdo vyzval, ať napíšeme několik řádek o nejistotě lidských osudů, výaleček by se asi mnohem víc podobal mé imaginární větě než tomu citátu z Kazetele.

Jak se snažím ukázat, novodobé psaní tam, kde je nejhorší, nepodstává z volby slov pro jejich významy a z vynalézání obrazných výrazů, jež by významy projevňovaly. Podstává ze slepování dlouhých pruhů slov, jež seřadil už někdo jiný, a z pustého štástu, který má výsledku dát přijatelný zevnějšek. Takový způsob psaní vábí tím, že je snadný. Je snazší - dokonce i rychlejší, jakmile se z toho stane návyk - říci Podle mého mínění není neosporovatelné předpokládat, že než říci myslím. Uklíváte-li konfektních frází, nejen se nemusíte ohánět po slovech, ale nemusíte si ani dělat těžkou hlavu ohledně rytmu vět, protože

ty fráze obvykle jsou spřádány tak, aby byly víc či méně liberálně. Komponujete-li ve spěchu - diktujete-li stenografce nebo máte veřejný projev -, upadáte do strojeného latinizujícího slohu zcela přirozeně. Otfepanosti jako ohled, který bychom neměli popřít ze šfetele nebo zá-
 věr, na něž se všichni jistě shodneme zabrání mnoha větám dolehnout pří-
 liš zprudka. Užíváte-li vyčpělých metafor, přirovnání a idiomy, ušetří-
 te se tím mentální námahy, a to za tu cenu, že sdělované významy sůstano-
 uhlavé nejen pro vašeho čtenáře, ale i pro vás. V tom zvlášť vynikají
 snížené metafory. Jediným cílem metafory je vyvolat vizuální představu.
 Jestliže ty představy nejsou v souladu - jako když se řekne Fašistická
chobotnice dozpívá se svou labutí píseň, vysoká bota je vržena do tvrdí-
ho tvrdíky -, lze mít za jisté, že autor nevidí mentální obraz jmenova-
 ných předmětů; jinými slovy: doopravdy nemyslí. Vraťme se k příkladům,
 jež jsem uvedl na počátku této eseje. 1/ Profesor Laski ukívá sedmi ne-
 gativů v pětáctyřiceti slovech. Jeden z nich je nadbytečný, protože cel-
 kou větou zbavuje smyslu, a navíc k přefeknutí cizojazyčí místo bližší, jež
 zavinilo čalčí nezmysl, je tu několik neohrabaností, jichž se autor mohl
 vystríhat a které přidávají na celkové uhlavosti. 2/ Profesor Hagben ukí-
 vá k šabkám na rybníce baterie, která čeká psát předpisy, a při nesou-
 hlasu s každodenním rčením dát si líbit není ochoten podívat se do slov-
 níku, co znamená markantní. Podíváme-li se na příklad 3/ semiloardně,
 chybí mu jakýkoli význam: patrně bychom se zamýšleného významu dopátrali,
 kdybychom četli celý článek, z něhož citát pochází. V příkladu 4/ autor
 víc či méně ví, co chce říci, ale nahromaděné vyčpělé fráze ho čusí, já o
 vyvařený čaj ucpává výlevku. V příkladu 5/ se slova s významem bezmála
 zcela rozešla. Lidé, píšící tímto způsobem, obvykle mají na mysli nějaký
 obecně emocionální význam - nelíbí se jim jedna věc a chtějí vyjádřit so-
 lidaritu s jinou -, ale nezajímají je podrobnosti toho, co říkají. Pe-
 člivý autor při každé větě, kterou píše, klade sám sobě nejméně čtyři otá-
 zky, a to: Co se snažím říci? Která slova to vyjádří? Jaké obrazné rčení
 či idiom to vyjasní? Je tohle obrazné rčení dost svěží, aby účinkovalo?
 A patrně si položí i dvě otázky další: Dalo by se to říci kratěji? Řekl
 jsem něco ošklivě a mohl jsem se přitom ošklivostí vystríhat? Ale ke vši-
 téhle námaze nejste nuceni. Můžete se jí vyhnout prostě tím, že otevřete
 mysl a dovolíte konfekčním frázím, aby jí naplnily. Budou stavět věty za
 vás - budou po určitém rez za vás i myslet - a počele pět řebý vykonají
 důležitou službu tím, že částečně ukryjí váš zamýšlený význam i před vá-
 mi. A právě při tomto pomýšlení se jasně objeví zvláštní spojitost mezi
 politikou a znehočnocováním jazyka.

V našich časech je zhruba pravda, že politické texty jsou špatné texty. Kde to není pravda, obvykle zjistíme, že text psal nějaký rebel vyjadřující svoje soukromé mínění a nikoli "stranickou linii". Pravevěrnost jakkoli zbarvená zjevně vyžaduje neživý a napodobivý sloh. Politické dialekty, jak je nalézáme v pamfletech, v úvodnicích, v manifestech, v bílých knihách, v řečnických projevech podsekretářů, jsou ovšem od strany ke straně různé, ale všechny jsou stejné v tom, že v nic skoro nikdy nenajdeme svěží, živý, po domácímu vyrobený slovní obrat. Sledujeme-li nějakou znávenou najatou hláskou trocha, jak na tribuně mechanicky opakuje dobře známé fráze - bestiální krutosti, železná pata, krvavé tyranie, svobodné národy světa, stát bok po boku - , často máme podivný pocit, že to není živý lidský tvor, ale vycpaný pesák, a ten pocit je vždy náhle silnější v okamžicích, kdy světlo dopadne na řečnickovy brýle a mění je v prázdňé kotouče, za nimiž oči jako by chyběly. A to není představa tak úplně fantastická. Řečník, užívající fraseologie tohoto druhu, se už dost přiblížil své proměně ve stroj. Z hrtanu mu vycházejí patřičné zvuky, ale mozek se na jeho výkon nepodílí, jak by se podílel, kdyby volil svá slova samostatně. Pokud pronáší řeč, kterou si už svykl pronášet znovu a znovu, ani si možná neuvědomuje, co říká, jako se to děje v kostele při responsoriích. A tento snížený stav vědomí, není-li pro politickou kofarmitu nepostradatelný, jistě je pro ni aspoň příznivý.

Politické řeči a texty jsou v naší době převážně obhajobou neobhájitelného. Věci jako pokračování britské vlády nad Indií, ruské činy a deportace, svržení atomových bomb na Japonsko lze ovšem obhajovat, ale jen argumenty, jejichž brutalitu by většina lidí nesnesla a které nejsou v souladu s vyhlášenými cíli politických stran. Politický jazyk se tak musí převážně skládat z eufemismů, apodiktických tvrzení a šeré mlhavosti. Džahramá veí jsou letecky bombardovány, obyvatelé jsou vyháněni do kraje, dobytek odpravují kulomety, chatrče jsou podpalovány zápalnými střelami: tomu se říká pacifikace. Milióny venkovanů jsou okrádány o své hospodářství a vyháněny, aby se plahočily jínam jen s tím, co unesou: tomu se říká přesídlení obyvateľstva či úprava hranic. Lidé jsou po léta vězněni bez soudu, střílení do týla či posíláni umřít na kurděje v arktických dřevorubeckých táborech: tomu se říká eliminace nespolehlivých živlů. Takové fraseologie je třeba, mají-li být věci pojmenovány, aniž se vyvolá jejich mentální obraz. Uvažte například situaci pobedně říjícího anglického profesora, obhajujícího ruské totalitářství. Nemálo rovnou říká: "Pokládám za správné zabíjet protivníky, dá-li se tím dosáhnout dobrých výsledků." A tak pravděpodobně řekne něco jako

tehle:

"I když ochotně připouštíme, že sovětský režim jeví jisté rysy, jež humanitář může pokládat za politováníhodné, musíme, myslím, souhlasit a tím, že určitá redukce práv na politickou opozici je nevyhnutelným průvodním úkazem přechodných období a rigorosita zkoušek, jež byl ruský lid povolán podstoupit, je dostatečně ospravedlněna ve světle konkrétně dosažených výsledků."

Jakýmsi eufemizmem je už sám nabubřelý sloh. A množství latinských slov padá na fakta jako měkký sníh, znejasňuje jejich obrysy a zakrývá všechny podrobnosti. Velkým nepřitelem jasnosti jazyka je neupřímnost. Je-li mezera mezi našim skutečným a vyhlábovaným záměrem, snad zcela instinktivně se utíkáme k dlouhým slovům a vyčerpávám lidem jako sepie vystřikující inkoust. V naší době neexistuje nic jako "vykybat se politice". Všechny otázky jsou otázky politické a sama politika je hromadou lží, vytáček, pošetilostí, nenávistí a schizofrenie. Je-li všeobecné ovzduší špatné, jazyk tím nezbytně trpí. Patrně bych zjistil - jde o odhad, k jehož ověření nemám dostatek znalostí - , že se v důsledku diktatury němčina, ruština a italština v posledních deseti či patnácti letech zhoršily.

Jestliže však myšlení kazí jazyk, jazyk též může kazit myšlení. Chybné užívání slov se může šířit tradicí a napodobování i mezi lidmi, kteří by měli mít víc rozumu a skutečně ho mají. Znehodnocený jazyk, o němž tu mluvím, je v některých směrech velmi výhodný. Fráze, jako nikoli neoprávněná domněnka, zbývá mnoho, co si nutno přát, neposlouží žádnému dobrému účelu, bude dobře vyřít si do paměti jsou trvalým pokusem, balíčkem aspirinu, který je vždy po ruce. Projděte znovu tuhle esej a určitě zjistíte, že jsem se opakovaně dopouštěl chyb, které sám napodávám. Dnešní ranní pošta mi doručila pamflet o poměrech v Německu. Autor říká, že se "cítí nucen" jej napsat. Samátkou jej otvírá a zde je skoro první věta, kterou vidím: "/Spojenci/ mají příležitost nejen uskutečnit radikální proměnu sociální a politické struktury Německa takovým způsobem, aby v samém Německu nedošlo k nacionalistické reakci, ale zároveň položit základy kooperující a sjednocené Evropy." Jak říká, "cítí se nucen" psát - bezpochyby tedy cítí, že ví o něčem novém, co chce říci -, a přece se jeho slova jako koň knižka kavaléristů při zvuku trubky automaticky seskupují do dobře známých obvyklých vzorců. Tomuto vpádu konfakčních frází /položít základy, uskutečnit radikální proměnu/ do naší myslí lze zabránit jen tím, že jsme proti nim trvale ve střehu, a každá taková fráze umrtvuje díl našeho mozku.

Už jsem řekl, že úpadek našeho jazyka patrně je vyléčitelný. Ti,

Kteří to popírají, obvykle argumentují, pokud vůbec nějaký argument uvádějí, že jazyk jen odráží existující společenské podmínky a že jeho vývoj nemůžeme ovlivnit žádnými právními zásahem do slov a vazeb. Pokud jde o obecný tón či ducha jazyka, je to možná pravda, ale v jednotlivostech to pravda není. Klouπά slova a výrazy často vymizely nikoli pod účinkem nějakého vývojového procesu, ale díky vědomé akci menšiny. Uvedu dva nedávné příklady - prosládit každou alku a neanechat žádný kámen neobrácen - , jež ubil posměch hrstky žurnalistů. Existuje dlouhý seznam upatlaných metafor, od nichž bychom se podobně mohli osvobodit, kdyby ta práce zaujala dostatečný počet lidí; mělo by též být možné sáichem zahubit vazbu nikoli ne-^{x/}, zmenšit ve větách průměrný výskyt latiny a řečtiny, vypuštět cizojazyčné fráze a zotoukané vědecké termíny a vůbec se postarat, aby strojenost vyšla z módy. Ale to jsou črbanosti. Obrana angličtiny znamená něco víc a snad bude nejlíp začít tím, co neznamená.

Především nemá nic společného s archaizmy, se zachraňováním zastaralých slov a obrátů nebo s ustavováním "standardní angličtiny" či "spisovného jazyka", od něhož se nikdo nemá odchýlit. Naopak při této obraně zvlášť záleží na tom, aby byl odhozen každý termín či icion, jehož užitečnost se už vyčerpala. Nejde v ní však o správnou gramatiku a syntax, jež jsou nedůležité, pokud své významy dokážeme sdělit jasně, a nejde ani o to, abychom se vyhýbali amerikanismům či psali tím, čemu se říká "dobrý proziskický sloh". Přitom ta obrana neusiluje o falešnou jednotu a nesnaží se, aby psaná angličtina začla kolokviálně. Neznámá ani, aby se v každém případě dávala přednost saskému slovu před termínem latinského původu, i když ovšem vyžaduje, aby se užívalo co nejmenšího počtu co nejkratších slov schopných vyjádřit daný význam. Na prvním místě je třeba ponechat na významu, aby volil slovo, a nikoli naopak. V prúze je nejhorším prohřeškem proti slovu podlehnout jiz. Myslíte-li na konkrétní předmět, myslíte beze slov, a když pak tu věc, kterou jste si v duchu zobrazili, chcete popsat, patrně hledáte, až najdete přesně ta slova, jež se k tomu hodí. Myslíte-li na něco abstraktního, kloníte se spíš k tomu užívat slovo hned od začátku, a pokud se vědomě nevezpřete, přivrhu se existující dialekt a udělá to místo vás za tu cenu, že daný význam bude zmalžen či dokonce změněn. Je patrně lepší co možno nejdříve odkládat užití slov a co možno nejvíce vyjasnit

^{x/} Z utváření vazeb nikoli ne- se lze vyléčit tím, že se naučíme zpaněti větai: Nikoli nefermý pes hnai nikoli nesalého králíka přes nikoli nezelené pole.

význam pomocí obrazů či pocitů. Pak lze vybírat - nikoli prostě přijímat - ty fráze, jež význam vyjádří nejlíp, a obráceným postupem potom i uvážít, jak nejspíš naše slova zapůsobí na jiné lidi. Toto závěrečné úsilí myslí vyloučí všechna omšelá či smíšená obranná rčení, všechny prefabrikované fráze, nadbytečná opakování a vůbec všechna žvást a zlahlost. Často však lze zapochybovat o účinku nějakého slova či fráze, takže potřebujeme pravidla, na něž se dá spolehnout, zklame-li instinkt. Myslím, že ve většině případů vyhoví tato pravidla:

I/ Neužívejte metafor, přirovnání či jiných slovních obrátů, jež jste zvyklí vidat na tištěných stránkách.

II/ Neužívejte dlouhých slov, kde účel splní krátké slovo.

III/ Dá-li se některé slovo škrtnout, vždy je škrtněte.

IV/ Neužívejte trpného rodu, kde lze užit činného.

V/ Neužívejte cizojazyčných frází, vědeckých termínů či slov ze žargonu, dokážete-li patřičný protějšek najít v každodenní angličtině.

VI/ Raději porušte kterákoli z těchto pravidel, než abyste řekli něco rovnou barbarakého.

Tato pravidla zní elementárně a taky taková jsou, ale od kohokoli, kdo si zvykl psát slohem nyní módním, vyžadují hlubokou změnu postoje. Lze všechna ta pravidla zachovávat a přitom psát špatně, ale nedá se psát nic podobného tomu, co jsem citoval v oněch pěti ukázkách na počátku tohoto článku.

Nesabýval jsem se tu literárním užitím jazyka, ale jen jazykem jako nástrojem k vyjadřování a nikoli k zakrývání či znemožňování myšlení. Stuart Chase a jiní dospěli skoro až k tvrzení, že všem abstraktním slovům chybí význam, a to se jim stalo zámkou k obhajobě jakéhosi politického kvietismu. Neví-li člověk, co je fašismus, jak může proti fašismu bojovat? Neří třeba takovéhle nesmysly beze všeho polknout, ale měli bychom rozpoznat, že nynější politický zmatek je spjat s úpadekem jazyka a že patrně lze dosáhnout nějakého zlepšení tím, že začneme ze slovního konce. Zjednodušíte-li even angličtinu, osvobodíte se tím od nejhorších početilostí ortodoxie. Nedokážete mluvit žádným z nezbytných dialektů, a vyslovíte-li hloupou poznámku, její hloupost bude hned zjevná dokonce i vám. Politický jazyk - a platí to s variacemi o všech politických stranách od konservativců po anarchisty - je určen k tomu, aby v něm lež vypadala pravdivě a vřelá účtyhodně a aby dal zdání závažnosti čiré prášdnosti. Nedá se to všechno změnit za okamžik, lze však přinejmenším změnit vlastní zvyky, a pokud se budeme pozívat dost hlasitě, dokonce můžeme čas od času způsobit, že se některá opotřebova-

ná a zbytečná fráze - nějaká ta vyšoká bota, Achillova pata, náreniště,
tavící tvrdík, skouška ohně, pravé peklo či jiný slovní odpadek -
 octne na smetišti, kam patří.

1946

Přeložil -r-

Karel Pecka

Polední stínko pana Žorže

Pan Žorž vstal jako obvykle po desáté hodině dopoledne. Prošel v pyžamu obývacím pokojem do kuchyňky, natočil do konévky vodu, nádobu postavil na sporák a zapálil plyn. Pak vstoupil do koupelny, vyčistil si zuby a opláchnl obličej. Učesal se, pohlédl krátce do zrcadla a odlehl hřeben. Byl to pohled informativní, nešťastný, nevzbudil v něm pocit samolibosti ani nevole, jeho tvář prostě vyhlížela stejně jako včera nebo předevčírem. Pan Žorž se vrátil do kuchyňky, v porcelánové šálku smíchal půl lžičky krystalového cukru s vrchovatou lžičkou kávy, do většine keramického hrnku nasypal polévkovou lžící bylinné směsi proti žaludečním potížím. Pak se přesvědčil, že vlhká skvrna u stropu v rohu místnosti zůstává stejně rozsáhlá, měl dojem, že se dokonce o malíčko zvětšila. Kež voda v konvici začala vřít pohlédl z okna. Teploměr, připevněný na venkovním rámu, ukazoval devět stupňů nad nulou, slunce pokročilého podzimu vytvářelo ze straně protějšího betóna impresionistické plátne neopakovatelných barevných odstínů.

Když unikající pára vyloudila z nádoby zvukový signál, pan Žorž odtrhl zrak od vnímaného obrazu a zalil obsah obou šálků vařící vodou. Keramický bucláček přikryl pokličkou, kávu si odnesl do obývacího pokoje, posadil se do křesla k psacímu stolu a zapálil si cigaretu. Obývací byl prostorný, zařízený bytelným nábytkem z taavého času v prvorepublikánském slohu. U jedné stěny stála veliká trojdílná knihovna, u protější sekretář, jehož prosklené části sestávaly ze svislých pásků, které převáděly hrany do povlouných oblouků. V koutě u dveří byl umístěn konferenční stůlek se židlemi, jejich polstrování vybledlo do otfelé šedi a čas místy vyhladil vzorek potahové látky do nezřetelna. Poněkud ponuré ladění pokoje ořivoval květinový stůlek u jednoho z oken, stály na něm květináče a dieffenbachii, fikusem, sokolím párem, salencem a filo-

dendronem, a nenárodnými rostlinami, které přesto spíše kivořily v suché, zřídkaždy a nepravidelně zalévání proti. Okna sice nebyla velká, květinám však poskytovala dostatek světla, to pan Žorž jim věnoval méně péče než by zasluhovaly.

Nyní seděl u druhého okna za psacím stolem a pokračoval v pozorování petřínské strany, přerušena před minutou. Připadalo mu, že z tohoto bodu se mu nabízí poněkud bohatší, jeanější a barevnější než z okna v kuchyni, uklidňoval ho, přinášel vnitřní vyrovnanost, kdysi dokonce rozkoš. Celkový libý pocit rušily železné konstrukce vedle rozhledny, odporne usělé skelety jakýchsi vysílaček nebo jiných krásně svrhlé techniky, za tyh navíc ověšené fsvými rudými výstražnými světly. Pan Žorž strávil nec sán, bez společnosti některé ze svých přítelkyň, a proto nerušeně vychutnával plynoucí chvíli. Záhy se však do tohoto čistého odosobněného vnímání začaly vkrádat myšlenky na jeho současné postavení a čím dál tím naléhavěji zastíraly prožitky pohody.

Události posledních týdnů totiž hrubě zasáhly do pravidelného životního rytmu pana Žorže. A jak dopíjel kávu a dlouhými tahy dokouřoval cigaretu, vážil vyvstálé okolnosti spolu a pocitem ohrožení, neboť v hloubi duše tužil, že se běh věcí neočekávaně prudce svrtnul, a až kombinoval jakékoliv dostupné možnosti sledával, že žádná nevede k uspokojivému řešení, a že k úniku z pasti, do níž padl, by mu mohl dopomoci jedině záraz.

Pan Žorž odfrkl, unasil nedopalek cigarety, dopil kávu, pak vstal, odnesl šálek do kuchyně a vyval sedlinu pod karmou kuchyňské linky. Jako obvykle se odebral do koupelny, vykonal potřebu, spláchl a umyl si ruce. Vrátil se do kuchyně, šlil přes cedník lektař z ducláku do hrnku a puntíky, cestou do obýváku upil první doušek nechutné tekutiny a hrnek postavil na desku psacího stolu. Kesedl si již, v ložnici se z prádelníku vybral čistý nátělník, ponožky a ponožky, se šatníku sňal a ramínka olivově zelené manžestrové dšiny s jeaným proukem, s přihrádky vytáhl pečlivě složený vlněný rolák a všechno rozložil na židle u konferenčního stolu v obývacím pokoji. Zapálil si druhou cigaretu a popíjeje zárazovní čaj, začal se pomalu oblékat. Počínal si jako vždy nespěchavě, loufal se ses a tak klídností, dokouřil, dopil a dokončil oblékání současně. Potom vypláchl prázdny hrnek nad dřezem a svlečené pyžama zavěsil na věšák v koupelně.

Na třetí cigaretu se posadil do křesla a pozoroval z okna burevnou stráž Petřina. Napadlo ho, že by měl zalít kytky, ale nechtělo se mu vstávat, courat do kuchyně a natáčet vodu, a tak, jako většinou, zůstal sedět naž v klidu dokořf.

Krátko před jedenáctou vyšel pan Žorž z domu na Radničních schodech, kde bydlel. Zamračil se na bílé natřené sloupky lešení podél protější zdi, sloužící k ochraně před padající omítkou, sestoupil dolů a dal se pomalu Nerudovou ulicí k Malostranskému náměstí. Vystudoval architekturu, přesněji vzato byl architekt, nevlastnil pouze diplom, nýbrž dar očí a citu pro toto vznešené povolání, takže proměny té ulice vnímal ostře takřka den po dni. Usnul se při vzpomínce, že kdysi diagnostikoval pozvolné chátrání celého prostředí jako psoriasis, to bylo dávno, kdy se pokoušel ještě v něco věřit, nyní věděl s jistotou, že jde o lepru. Utvrdil se v přesvědčení, že čas města, jeho ulic a domů, souhlasně a vlastním osobním časem, je ve znamení sestupné fáze girlandy a pokud zbývala špetka naděje, pak jedině v otázce zda už spád oblouku dosáhl nejhlubšího bodu dna a mohl snad začít stoupat nahoru. Nic tomu však nenazvěděvalo. Pan Žorž zaznamenal, že ochranné lešení před domem "U zlamaného kola" prodloužili o několik metrů, další stále před domem "U zlatého poháru". Zanedlouho asi budou takto ošalovány všechny fasády a ulicí se bude procházet souvislými tunely, je pohodlnější stlouci dřevěné provizorium než pořádně opravit dům. A jak se vůbec z Hradu nehon dívat na tu zborcenou střechu domu "U zlamaného kola", který přečnává okolí v podobě vyfraného zabu jako vyzkříčnik výsměchu, to pan Žorž nechápal. Kdysi, při návštěvě Benátek sakusil nejmočnější prokřitek smrti. Vanul z každé uličky, z temných vod kanálů, páchnoucích rozkladem zdi a hnílobou. Tato ulice, Grande kanál Prahy, mu vnukala podobný pocit. Dříve nad tím pociťoval smutek, naprostá bezmocnost ho dökopala k rezignaci, dnes už jen pozoroval.

Pan Žorž došel na Malostranské náměstí, v trafice si koupil Rudé Právo a cigarety. Pak zamířil do bufetu v Hostecké ulici. Když procházel pasáží, uviděl sestupovat se schodů od dřákovny OPAR pana Raka, souseda, který bydlil nad ním. Od té doby, kdy mu z vadného odpadu v bytě pana Raka začala do kuchyňského stropu prosakovat voda, se nasdravili. Pan Žorž několikrát marně žádal o nápravu, a když vyčerpал možnosti sousedského dohovoru, obrátil se s písemnou stížností na OPAR. Pan Rak byl již několikrát předvolán k úřednímu jed-

nání, ale pořád se neměl k tomu, aby nechal závedu odstranit. Místo toho, a to už na samém začátku sporu, sedl a napsal jisté instituci informační dopis o své odpovědi.

Pan Žorž pohrdavě přehlédl pana Zaka, vstoupil do bufetu, vystal frontu a objednal si patnáct deka vlašského salátu s rohlíkem. Když snědl kopeček salátu, který vážil možná o třetinu méně a vypadal jako by ho někdo předtím už jednou jedl, vydal se podlouhým na Malostranském náměstí do Valdštejnské ulice. V hostinci "U tří slatých trojek" vypil na stojáka půllitr smíchovské desítky, vykouřil jednu cigaretu a vrátil se zpáteční cestou nahoru Kerudovou ulicí k kadeřnickým schodům.

Doma si uvěřil šálek kávy, odnesl ji do obýváku, sedl si za psací stůl a otevřel noviny poté, co se letmým pohledem přesvědčil, že odporné železné konstrukce nadále znešťávají vrch Petřín jako podkováky, surově zaražené do oblého ženského hadra. Při cigaretě přečetl sportovní zprávy, které ho příliš nezajímaly. Na předposlední stránce ho zaujal článek pod tučným titulkem: USA zneuctily práva veta. Poč ním byl další: Hátlek USA na Rakousko. Ty přečetl, vše, co se týkalo USA, ho zajímalo. Ještě si přečetl několikáčekové lakonické oznámení pod titulkem, vysázeným méně výraznými literami: 17 miliónů dětí zaxfelo hladem. Obrátil stránku dozadu a přečetl kulturní rubriku. Zjistil, že nebyla zahájena žádná nová výstava, ale našel tam úvahu redaktora, jehož každou slohu pečlivě sledoval. Ten člověk se totiž vyjadřoval jako osoba Bob, jeho zprávné věty přesahovaly kouzla nechtěného a kolovaly ve společnosti vedle nejnovějších vtípů. Jako obvykle autor nezklamal, pan Žorž s pobaveným úsměvem složil noviny, zasačkl nedopalek cigarety a odešel se do ložnice, aby si dopřál hodinku odpoledního lehára. Dověřující spánek se však neustavoval, nedávné potíže plodily starosti, které rušily dožadavní poklid mysli.

Ke absolutoriu pozvala pana Žorže sestra jeho matky, teta Ester, do Tel Avivu. Tenkrát se otevřely hranice a mladému architektovi se zdálo, že tím i celý svět se všemi močnostími. Měl pro své povolání nadání od boha, měl také štěstí, a tak se stalo, že jednomu vzdálenému příbuznému z rozvětvené níšpoche navrhl a postavil vilu. Byla krásná a levná, takže vzápětí vyprojektoval dalšímu zájemci druhou. Potom se zajel podívat a jedním přítelem, s nímž se náhodou seznámil, přes Itálii do Spojených států, náhodou se

došel do Arkansasu, kde v Little Rocku postavil venkovské sídlo ve španělském slohu jistému podnikateli. Byl to sice šádny Kré- sus, ale ten miliónek dolarů měl, v obchodě se pohyboval úpěšně, a když si pan Žorž vzal jeho dceru zdálo se, že nic nestojí v cestě světlé budoucnosti, o níž mimo jiné rozhodly též tanky vojak Varšavské smlouvy, hřzotící ulicemi Prahy. O rok později neočeká- vaně zemřela jeho matka, pan Žorž odletěl na pohřeb, následující vyřizování pozůstatosti se protáhlo, a když se mu konečně podařilo vyříditi všechny praktické záležitosti, nedostal povolání k vý- jezdu. Past sklápala a on uvázl v ní. Dlouho a usilovně se snažil, běhal po úřadech a nepisoval petice, než pochopil, že odtud v do- sledné době nevyklíčkuje, a že si bude muset nějak zaříditi život. O to, aby stavěl vily ve španělském stylu nikdo nejevil zájem, a tak se sjbběhl k partě, která se zabývala aranžováním výstav. Švé- ženě Lindě posílal optimistické dopisy, ona jemu rovněž, a navíc ještě s přílohou šeků na sto dolarů měsíčně na přílepěnou. Ko- rrespondence časem poněkud zřídla, pan Žorž byl v plném mužném vě- ku, pohledný a sympatický, a o vhodné přítelkyně neměl nouzi. Po- učil se rovněž, že za stodolarový šek směněný za bony, které pro- dal v černém kursu za koruny, má bohatě zajištěnou potřebnou re- tii, takže brzy omezil spolupráci s aranžéry jen natočík, aby ne- stratil potvrzení o zaměstnání v občanském příkazu. Připadalo mu trochu komické, že za jednodenní zážitek amerického stavbaře, který mu byl dříve podřizen, on sám teď zde vyžije celý měsíc, nijak pře- pychově nice, ale pohodlně, průběžně však začal nahlížet běh svě- ta jako komický zážitek a odmítal se jím zabývat na jiný způsob. Ne- mínal upuštěná postoje naprosté neangažovanosti, k němuž se dobral, a oddal se poklidnému vyrovnanému užívání svých dnů. Dlouho ještě pocítoval roztrpěení nad pustnoucím prostředím a zataženými uli- cemi, ale vzrušovalo ho to čím dál tím méně, podobně jako dobývá- ní nových milenek. Dospěl k názoru, že se nic nedá dělat ani pro něco, ani proti něčemu, dbal jediné, aby si udržel svůj odstup od věcí a dosazený pocit vybaltovanosti považoval za přijatelný, mou- drý, protože nakonec toliko ten zaručoval poměrnou svobodu. Sui ge- neris byl pan Žorž šťastný člověk, pokud lze vůbec dosáhnout štěs- tí v kleci.

Avšak téměř na den po třinácti letech od jeho návratu do vlas- ti se vyskytly dvě okolnosti, které zasáhly do zajetího řádu pana

Žorče. První byla vlhká skvrna u stropu v rohu kuchyně, druhou zapříčinila správa od Lindy z Little Rocku, že přijede do Prahy, aby konečně nějakým způsobem uvedli do pořádku své záležitosti. Tu první pan Žorč podcenil v domnění, že jí lze vyřídít sousedskou dohodou. Druhým považoval za alokítější, předpokládal však, že i kdyby se Linda chtěla rozvést, pravděpodobně by mu dále z velkorysosti posílala šek ve výši denního platu amerického dělníka. Že nastanou komplikace, a jakým způsobem se obě věci propojí, to ~~se~~ netušil.

Na malé Straně se lidé znají lépe než obyvatelé jediného vřáku na sídlišti. Všude ovšem pedláhají malichernosti, nepřejícnosti a závisti. Pan Rak neměl rád pana Žorče nejen pro jeho četné hazké milenky, ale i proto, že byl židovského původu, a tak místo aby svolal instalatéra, sedl a sepsal svůj dopis. Udání se dostalo do rukou pracovníků instituce, kteří osobně znali pana Žorče. Neměli ho v oblibě proto, že neprojevoval řádoucí postoj ke zřizení, že střídal přítelkyně a že byl Žid.

Lindu po příletu do Prahy vysvěkli do naha a podrobili prohlídce. V zavazadlech našli jakousi zavadnou literaturu. Pobyt v zemi jí sice povolili, avšak když se spolu s panem Žorčem dostavili k pohovoru, na který byli vzápětí pozváni, vyklechli oznámení, že pro vážné podezření ze špionáže by bylo nejvýhodnější, aby co nejdříve ve vlastní zájmu opustili republiku, oba. Panu Žorčovi bude žádost o vystěhování vyřízena urychleně, ale ošádně-li, může to pro něho mít vážné důsledky.

Vystrašené Lindě se v Praze nelíbilo. Oproti Little Rocku jí Praha připadala ponurá, špinavá a schátralá jako stará prostitutka, která už dávno ztratila mladistvou přitažlivost, a teď už jen klempíruje k blížící se smrti. Měla se všeho pocit prašiviny, kteréžto výraz, až pan Žorč ovládal američtinu velmi dobře, musela opat a rozvést. Marně jí vlášel švatovítským chrámem a kaplí svatého Václava. Z celé sbírky gotického usění Linda zaujala nejvíce Madona vyšebrodská proto, že se podobala jejich služce. Při pohledu z rampy jí padl do oka dům "U slávaného kola", o němž prohlásila, že je odpusující jako vyřezaný zub a že ty okolní budou sakrátko vypadat právě tak. Více než portály barokních kostelů jí přitahovaly díry v ulicích a dlažební kostky, povalující se u sdi. Na Karlově mostě si více než Turka a svatě Lutgardy všimla hrbolaté dlažby a na krátkém úseku napeočítala tři psi výkaly. Vltavu považo-

vala za odpadovou stoku. Útulný bytček pana Žorže byl pro ni tebou, kde není dostatek světla ani pro kytky a promáčený strop v kuchyni jí kokoval. Malostranské hospody "U keccoura", "U Bonaparta" a "U dvou slunců", kde se pan Žorž cítil tak dobře, viděla jako špeluňky nabité opilci a uši drásajícími fevezy, pivo jí nechutnalo a štítila se tam sedět tělo na tělo. V nejlepší mezinárodním hotelu v Erkonozích, kam ji pan Žorž se zoufalství vyvezl, dostala průjem, když je obsluhoval jídelnou se smutkem za nehty. Nejlepší dojmem na ni ještě tak zapůsobily kolezné konstrukce a dráty na kettíně, v nich spatřovala aspoň stopu oné světle techniky, která jí doma obklopovala, jediný prvek civilizace.

Když se s ní kdysi pan Žorž oženil věděl, že si bere americkou maloněstskou husu. Vysatřovala z ní však jakási dychtivost a on doufal, že ji vychová a přejinačí do podoby kulturní Evropanky, k čemuž u ní našel předpoklady. Avšak léta, která prošli oddělené zavinila, že se oba vyvíjeli odlišně a v dnešní podobě, tak jak je zformovala, už nemohli vybudovat most vzájemného porozumění. Nezhodli se dokonce ani v posteli, tas by sice Linda nejraději trávila většinu času, ale pro pana Žorže byla partnerkou podprůměrnou, primitivní, bez rafinovanosti a fantazie, považoval se za umělce architektu a urážela ho role kopáče základů.

Linda měla ovšem dobré srdce, kterým po svázání všech jednotlivostí rozhodla, že se nejen s panem Žoržem nemá rozvést, jak původně zamýšlela, ale naspak, že ho za takových podmínek neažte opustit, že ho z toho pekla musí zachránit, že je to prostě její povinnost. V tom směru pak také podnikla některé kroky na americké ambasádě.

Po jejím odjezdu si pan Žorž zmluboka oddechl a zkrátke vplul do svého navyklné životního rytmu. Sotva po týdně však obdržel pozvánku k úřednímu pohovoru, kde mu bylo opakováno, že původní návrh, aby emigroval, zůstává v platnosti, a čím dříve zařídíme ~~všechna~~ potřebná opatření, tím lépe pro něho. O pár dní později dostal pozvánku z velvyslanectví. Tam ho přijal jakýsi tajemník s blahopřáním, že o jeho případ projevil zájem jistý vlivný guvernér, že navzdory ochlazení v mezinárodních vztazích stále platí pasus dohody o slučování rodin, a že při sondáži se sdejšími úřady nevyvstaly podstatné námítky proti kladnému vyřízení jeho žádosti, až bude podána. Panu Žoržovi připadalo, že se stal najednou obětí tajného spit-

nutí. Zvážil všechny důležitky a rozhodl se celou záležitost hořit za hlavu. Ze svých zkušeností vyvodil závěr, že systém není důsledný, že pracuje metodou kampaní, které přežijí sotva jeden měsíc a že plodí tolik nových zákonů a nařízení, až ve vzniklé spleti náhle vanikne průsek, jímž lze bez valných potíží proklouznout. A pak též spoléhal na své štěstí, které ho doposud neokradilo. V době, které má hodnocena jakožto zirová, trpěla perážkou po světě válkami, převraty, popravami a stannými právy, kdy za poslední rok zahynulo hladem padesát milionů lidí, s čehož sedmáct milionů dětí, nepovažoval se za osobu tak důležitou, aby upoutala zájem déle než na pár dní a to ještě pouhou zásluhou náhody.

Toho odpoledne však nedokázal usnout, a tak po neklidné přibodince zase vstal. Uvařil si v kuchyňce kávu, šálek odnesl do obýváku, zapálil si cigaretu a v knihovně hledal nějakou četbu na odpočívání na večera. Vybral si Keyrinkova Goleza, ale pak ho napadlo, že zima je za dveřmi a v jakém stavu má lyžařskou výstroj, kterou po konci sezóny odložil do komory. Dopil kávu, dokouřil a odešel se do komory, sledal, že lyže stojí na špičkách jako baletky, uprostřed řádně vypnuté, nanejvýš boty že by potřebovaly nakrémovat. Vrátil se do bytu, sedl na psací stůl a otevřel knihu. Občas přerušil čtení, zapálil si a vyhlédl oknem na Petřín. V půl čtvrté zapnul tranzistorový přijímač, vyslechl české vysílání z BBC, když v podvečer zazněla nahoře výstražná světla zavřel knihu, vyvětral a chvíli se procházel pokojem, který zpříjemňovalo zvolna nadebízející šero. Tma nastala záhy, uchýlil se do koupelny, kde věnoval dvacet minut holení. Pak si oblékl oblíbené kožené sako a vyšel z domu. Proti němu trčely bílé natřené sloupky lešení, smířilo ho však, že na dnešní večer nemá sjednanou žádnou schůzku, volný čas ležel lákavě před ním, plný netušených možností. Bestoupil po kádňových schodech dolů, přešel ulici a zamířil do hostince "U dvou slunců". Uvnitř si vyměnil pozdravy s několika známými zdejšími štangasty a zasadil se ke kulatému stolu ve výšepu na volnou fidli. Na protějščí se choulila slečna Hana, třetí židle u stolku sňatávala neobsazena. Slečna Hana měla před sebou malé pivo a práškovou odlivku od velkého ramu. Výšepní jí právě neal dalšího panáka a s ním postavil na stolní desku dvoulitrový mosazný korbek, plný čerstvě natočené zářehovské čvanáčky. Korbek byl bohatě gravírovaný a patřil panu Martinovi, u něhož v poslední době bydlela.

"Já ti to hned zaplatím," řekla a vytáhla z kapsičky kabátku smuchlanou stovku.

Výčepní vzal její dátenku, rychle spočítal útratu, vrátil jí na stákorunu nazpět a odklusal.

"Už domů? Tak brzy?" otázal se pan Žorž, aby řeč nestála.

"No jo," přikývla slečna Mína, smuchlala vrácené peníze a zastrčila je do kapsy. "On má dneska Martinek přijít dřív."

Panu Žoržovi to připadlo divné, protože když pan Martin přicázel dřív, trávil se slečnou Mínou zbytek večera společně buď právě tady nebo o kus doleji "U Bonaparta". Setužil totiž, co se večer mezi nimi odehrálo.

Slečna Mína měla dvě slabosti: rum a auše. Evříli první se před časem ocitla v neznámostech, jako servírku jí pro opakovanou opilost vyhodili ze zaměstnání. Do dalšího počínku už nastoupila na umývání nádobí. Tam se také seznámila a číšnička panem Martinem a od té doby žili spolu. Především večera měl Martin službu a ona trávila volno "U Bonaparta" ve společnosti známých z ulice. Stalo se, že potom přijala pozvání pohledného štíhlého elektrikáře z Vlašské, kkk že se jí později, když vypili lahvičku, nechtělo domů, stalo se, že se nakonec pohádali a elektrikář jí vyhodil. Taktak stačila v přecházení popadnout nějaký starý přáplášť a přiběhla domů bossa a bez klíčů. Samozřejmě i bez klíčů, dlouho zvonila a bušila na dveře než se jí podařilo probudit pana Martina, spícího tvrdým spánkem alkoholika. Pan Martin nad takovým návratem nejdál, náležitě jí profackoval, ale slečna Mína, spoléhajíc na svou vzájemnou toleranci doufala, že se zase všechno urovná a na usmířenou doběhla dnes panu Martinovi pro pivo do jeho oblíbeného korbíku. O tom pan Žorž neměl potuchy, takže ho následující děje poněkud překvapily.

Keť totiž slečna Mína stačila dopít svůj rum a odejít z pokornou úlitbou, vpadl nenačale dovnitř pan Martin. Obyčejně, ať už ve střízlivém, či jiném stavu to byl soused mírumilovný a družný, nikde nepamatoval, že by kdy vyvolal nejmenší malér nebo i jen spor. Viděcky raději ustoupil, byť měl třeba pravdu. Jeho dnešní vzezření však odperovalo pověstí, kterou požíval, a když plovavým zraken zaznamenal slečnu Mínu u stolku proti dveřím, bojechtivě se nasupil. Přivrávoral blíž a řekl:

"Co tady děláš? Už zase chleštáš?"

Když slečna Mína neodpovídala, usedl si na volnou židli a obrá-

til se k panu Žorťovi.

"Já se nejspíš vopíchám, člověk to z útrpnosti vezme na kvartýr a ono to přitáhne domů voňravý a nahý," žaloval. "Taková čůza jedna. A kde se tady vzal můj korbílek? Jak si dovoluješ na něj vůbec šáhnout?" zajíkal se náhlým návalem vzteku.

Alečna Mína věděla, že musí osvědčit trpělivost, snést vypořádání, popřípadě i další výprask, ale představovala si, že se věci odbudou v soukromí, ne na veřejnosti za přítomnosti svědků. Způsob, který zvolil pan Martin, poranil její hrdost.

"Co's to fak?" otázala se chladně. "Já že jsem u tebe nějaká čůza?"

"Jo, největší čůza, co kdy Malá Strana viděla," potvrdil pan Martin. "A můj korběl..."

"Tady ho máš," vykřikla uraženě alečna Mína, chytila nádobu a vychrstla její obsah panu Martinovi na hlavu. Prázdný plecháč mu vstla do klína.

Pan Martin zalapal po dechu a zvolna vstal. Současně se zvedl i pan Žorť a výčepní pan Bohouš přibíhal spoza pultu. Byl o půl hlavy vyšší než politá oběť, pan Žorť skoro o celou.

"Co se děje?" hartusil pan Bohouš. "Evačky a soulože vyřizujte na dvoře! A nedělejte mi tady z toho plovárnu!"

"Jen klid, všechno je v lesku, Bohouši. Malé nedopatření, časová záležitost," chlácholil pan Žorť, sáhl do kapsy a vsunul výčepnímu do ruky dvacetikorunu, necelou desetinu necelé hodinové mzdy amerického dělníka.

Pan Martin se bez slova otočil a zanechávaje za sebou mokřý curáček, vyšel ze dveří s blysknavým korbělem v ruce.

"Pro pána krále, to jsem to vyměnoukla, já kráva jedna pitomá, blbě," zabědovala alečna Mína a padla na šidli.

"Jen klid," hučel pan Žorť a usadil se proti ní. "Vždyť ono se zase tak moc neto."

"Je to mrtvý, je to úplně mrtvý."

"Všecko se zase nějak srovná, jen šádnou paníku," hučl svou notu pan Žorť.

V lokálu se věci skutečně srovnaly brzy. Pan Bohouš vytřel podlahu a hosté se zase zaněfili na svou zábavu. Jenozke vyhlídky na srovnání s panem Martinem nevypadaly tak jednočuse, což všichni oba. Jelikož však byl pan Žorť kavalír a grand, pokračoval v koněj-

žení. A jak objednával piva a ruky, zdály se těžkosti uměrně slábnout a naděje sílit. Také on měl své starosti, a když je líčil, jejich duše se počaly sblízkovat, pojil je společný osud možného vyhnanství a ztráty domova. Pan Žorž se dojímal víc a víc, a jakkoliv nebyl v situaci tak ohromně naléhavé.

Po zavírací hodině ji pozval k sobě a ona jeho nabídku útočitě alespoň pro tuto noc přijala. Když stoupali po kadničnických schodech, vedli se v objetí kolem pasu a nevadilo jim, že potkali několik společných známých z okolí. Nepozorovali ani svídkovou tvář pana Kaka, vykukující nahoru v prvním patře nad zábradlím, než pan Žorž našel patřičný klíč od bytu.

Pan Žorž zapnul magnetofon a obývací pokojem zazněl strhující rytmus beatové kapely. Pak donesl z lednice láhev rumu a každý vypil ještě dvě odlivky. Zanedlouho vtančili do ložnice a tu nemohl neuznat, že slečna Mína je o několik tříd lepší milenkou než Linda z Arkansasu. Probíhal jeden se šťastných dnů pana Žorže, kdy i rudá světla nad Petřínem vypadala téměř nesitelně.

Avšak neočekávaně dosavadní harmonie ~~večer~~ večera vzala za své. Slečna Mína se obracela ke zdi, aby se oddala spánku. Ať už byla na vině změna polohy nebo ty dva poslední rany, žaludek jí vypověděl poslušnost tak prudce a bouřlivě, že se nestačila ani zvednout, natož doběhnout na toaletu. Pan Žorž, který právě natahoval ruku po vypínači strnul a zděšeně zíral, jak se jeho krásné široké lože s bělostným povlečením mění v kaliště. První úlek vystřídala vzápětí zufivost, skokem vylétl spod pokrývky a saješel:

"Ven! Okamžitě ven, ať už tě tady nevidím!"

Slečna Mína si jen zvolna uvědomovala dosah kalakritní příhody.

"Žorži," zašeptala, ale už jí začalo docházet, co způsobila, a jak rychle střízlivěla, naríkal v ní pocit studu.

"Vypadni," hulákal pan Žorž s rukou napřaženou ke dveřím. "Já to tužil, že se s tebou nemám zahazovat."

"Žorži, já to uklidím. Všechno vyperu, neslob se, vždyť víš, že nemám kam jít," prosila Mína.

Pan Žorž zatím seznal trapnost okamžiku, jak tady stojí nahý s napřaženou rukou, natáhl se do šupanu a stíhl hlas.

"Martin měl pravdu, jsi ubáduklaná coura," řekl nenavistně. "Těhni, hnusíš se mi."

Elektrou křínu ten tón sarasil. Předtím než odezněly poslední věty byla na křídli s vědomím, že se provinila. Ale že je odkazována na dřevěň psa, oáklivého vypalichaného tvora, kterého nikdo nemá rád, nikdo ho nechce a kárku mu nedá jen z láskosti, to nemohla přijmout. Což v ní, co by nedokázala pojmenovat, jí přikazovalo, aby, ač zblitá a na dně, ač nemá kam hlavu složit, odmítla přiznání, že je pouhým zvířátkem. Vnitřně se cítila být přece jen něčím víc, a tak potlačila slzy, které se jí draly do očí a několik vteřin mlčky a chladně nřila tvář pana Žorže. Pak začala se zase sbírat kusy svého sepraného prádelka. Než si natáhla kalhotky, svetřík a sukni, zatřáso pan Žorž stál jako kamený v županu s tlustou šňůrou a třapci kol boků, překonala už nejslabší chvíli. A když jí odemykal domovní dveře, ústíci na jednu z plošin Radničních schůď, směčka pocitů spletená z praněk viny vlastní i cizí, příkostí, ponížení, jemně předcházel vzlet porozumění a sblížení, z tíhy strachného světa, hnětoucí jedince rozsmárně do podoby násilníka i mučedníka, vraha i sebevraha, vyvěkala ve stručné větě, kterou spíše než jemu adresovala noční tž, plašíc dovnitř:

"Mně se vždycky všechno pokazí, proziň," řekla.

Vykročila dolů po schodech, pan Žorž zabouchnul a vrátil se zpět, studený a vzpřímený jak peň. Než zhaslo světlo minutky zazčálo se mu, že nad zábradlím v patře zahlédl nějaký pohyb, nevěnoval však tomu pozornost, v tuto chvíli mu bylo všechno jedno, byl v prvu. Zavřel za sebou dveře bytu, saakl a pak si nalil velkého panáka rumu z poleprázdné láhve. Napil se, sapálil si cigaretu, potom v ložnici strhal s válemdy potřísané ložní prádlo, v koupelně nappustil vanu a naházal do ní prostěradla a povlaky polštářů. Neměl dost sil aby znovu ustlal, snechucovalo ho pokyšení, že bude spát na holých matracích, a tak se vrátil do obývacího pokoje. Když odkládal dopitou sklenku, ozval se zvonek. Posala šel ke dveřím, zaváhal ještě na vteřinu než otevřel. Na chodbě stál muž s dlouhými vlasy a sarostlým obličejem, s houštinou vousu vyčníval masitý nos a blřskaly bystré oči.

"Proziň, že tě obtěžuju, šel jsem něco fotit, ale začíná padat mlha," řekl návštěvník.

Teprve když prosluvil poznal pan Žorž, že je to fotograf fotak, který bydlel na Jánském vráku. Potkávali se občas v hospodě, ale nijak blře se nepřátelili.

"Potřebuješ něco?" otázal se pan Žorž.

"Ne, vůbec nic," řekl Tomek. "Jenom tak jdu kolem a nepadlo mi, jestli jsi doma, Žorži."

"Prima," řekl pan Žorž po vteřinové odmlce. "Tak pojď dál."

Pozdní host zamířil s jistotou do obývacího pokoje a posadil se za psací stůl u okna. Nespěchavě se rozhlédl a pak řekl:

"Máš to tu celkem slušný. Trochu tmavý a do kuchyně zatéká, ale jde to."

Mluvil zvolna, zastřeným hlasem, jako kdyby byl lehce nachlazen. Pan Žorž pochopil šestým smyslem, že nebude důležitě, co říká, ale to, co neříká.

"Máš si rum?" zeptal se.

Tomek nabídku přijal, pan Žorž přinesl čistou sklenku, naplnil ji a dolil také sobě. Třetí prázdná odlička, s níž předtím pil kávu, stála na stole a Tomek na ni pozorně hleděl.

"Dopiju a jdu," řekl po chvíli. "Už je dost pozdě."

"Co je to pozdě?" usmál se pan Žorž.

"Slyšel jsem, že odjedeš do Ameriky," navázal návštěvník po další odmlce. "Ze prý ti konečně povolili emigrovat."

"Kde jsi to slyšel?"

"Už ani nevím, všude se o tom mluví," pohnul rukama Tomek, "ne kdy to máš naplánováno, ten odjezd?"

"Zatím jsem ještě ani nepodal žádost," odpověděl pan Žorž.

"A kdy ji podaří?"

"Možná, že vůbec ne. Nějak se mi nechce," přiznal pan Žorž přímo. "Uznej sám, jezdíš ven dvakrát do roka, do Francie, Itálie, ale když si naotáhneš své, vrátíš se zpátky. Já bych sem už nemohl."

"Víš, Žorži, ty, co jsi na volný nose, to máš těžký," povzdychl fotograf. "Když si vzpomenu, obviní nás z přívivnictví. Každý v občane sice máme, ale hračkou nás usvědčí, že žijeme z jiných peněz, sazba dva tři roky. V tvém případě navíc figuruje ta Amerika, špionáž, to by hodilo nejmíň deset."

"Jaký můj případ?" namítl pan Žorž. "Můj případ je v tom, že když jsem chtěl já, nechtěli oni, dneska já nechci a oni mě k tomu nutí. Nechápu proč najeďnou ta země, po tolika letech."

"Ja ti to povím, Žorži," řekl Tomek, "oni jsou totiž jako děti. Něco si zaznou a musí to mít stůj co stůj, ať to stojí kolik chce. Ser je jako děti, Žorži, nic víc."

"Já jsem jako dítě strávil celou válku v koncentráku," řekl tiše pan Žorž. "Kde byli tehdy oni, tyhle dnešní děti?"

"No jo, tak já už půjdu, je skoro pozdě," zvedl se fotograf od stolu, dopil rum a usmál se. "Vážně sis taky, že v tom našem městě nejsou už ani žádné vrabci? Vymizeli nějak nebo co. Vrabčáka uvidíš jednou za rok, všude jenoz prašiví holubi a balkánský hrdlíčky, všechno nový parazit. No, buď zdrav, Žorži, určitě se ještě uvidíme než odjedeš."

Pan Žorž hosta vyprovodil, zazkl za ním a vrátil se do obývacího pokoje. Na židli u konferenčního stolu viděl sedět usměvavého cizího pana v elegantních tmavých šatech. Byl tenkrát příliš mladý, aby vnímal smysl rozhovoru, ale otec, který odmítl odjet, se z koncentračního tábora již nevrátil.

Dopoledne vstal jako obvykle po desáté hodině. Pohyboval se z místnosti do místnosti. Při pohledu z okna zjistil, že řetfín zahaluje neprůhledná mlha. Když krátce před jedenáctou vyšel z domu, schody a dlažbu v Nerudově ulici pokrýval film klusáckého víbka. Na Malostranském náměstí si v prodejně tabáku koupil cigarety a noviny. Zamířil do Kostecké ulice a pokračoval po Karlově mostě, kde z klíné clony vystupovaly skulptury neočekávaně a cizí jako neskutečné přeludy. Na druhém břehu Vltavy odbočil z Erálovské cesty do Liliové ulice, pak se přes Štělčácké náměstí dostal do ulice Na Perštýně. V čekárně úřadu postavali pouze tři řadatelé, po deseti minutách přišel na řadu a vstoupil do úzké kóje se stěnami z desek umělé hmoty. Zaneclář neměl okna, zářivka u stropu zalévala prostor studeným osvitem. Za stolem seděl muž neurčitého věku s brýlemi v kovových obroučkách. Jeho tvář budila dojem, že je také vyrobená z plastiku. Na pozdrav neodpověděl a když se pan Žorž představil, beze zlova mu podal formulář žádosti o vystěhovalecký pas.

Po necelé minutě se pan Žorž ocitl venku na ulici. Vykročil k Národní třídě a potom směrem k Žoze. V samoobslužné jídelně naproti Národnímu divadlu si objednal špekové knedlíky s parčí bůčku navíc, syrové kyselé zelí a pivo. Po obědě se rozhodl, že půjde domů pěšky a dal se doprava po nábřeží ke Karlovým lázním. V podlouhí před nimi zrychlil krok, tento úsek ho odpuzoval. Na Křižovnickém náměstí se na chvíli zastavil, aby se pokochoval architekturou pěti slobů, nevidaně nakupených v takové blízkosti. V hus-

té zase bylo vidět pouze rentgenovým očima. Na mostě přijímal sdru-vice zoch když je níjel, než se propadly dozadu do bílé vaty nená- vratna.

Na Malostranském náměstí přešel pod podloubím a ve Valdštejnské ulici se zastavil "U tří zlatých trojek" za jedno pivo ve stoje. Ne- chutnalo mu, bylo teplé, řídké a s mydlíkovou pěnou, ani nedopil sklenicí. Potom stoupal Kerudovou ulicí po pravé straně. Kiba poně- kuč správněná, přesto však, když před domem "U zlatého orla" pot- kal slečnu Mínu připadlo mu, jako by vystoupila přímo ze země. Za- stavil se upřířed chodníku a zastoupil jí cestu.

"Míno," oslovil jí, "chtěl bych ti něco říci."

"Nemám zájem," odsekla, obešla ho podél zdi, ale přece jen ni- sovoleně sponalila krok.

Otočil se za ní a opakoval: "Míno, musím s tebou mluvit. Je to vážné."

Jeho hlas zazněl tak naléhavě, že se zastavila a pan Žorž k ní přistoupil. V bledém obličejí s unavenými rysy jí vzdorně zářily temněhnědé oči.

"Musím se ti ozluvit za ten večerejšek," řekl. "Já to tak ne- myslím, proziň prosím."

"A co?" utklíbla se. "Vždyť je to jedno."

"Není," zavrtěl hlavou a po vteřině dodal: "Já tě mám přece rád."

Velké oči slečny Míny se ještě o maličko rozšířily a celadný výraz v nich vystřídál údiv.

"Přijdeš večer ke Bluncům?" otázal se, když mlčela.

"Jdu do práce, končím pozdě," řekla.

"Tak k Sonymu, tak je to do jedenácti," naléhal.

Okamžik ještě stála, pak se najednou otočila.

"Musím běžet," řekla. "Ahoj, zatím."

Díval se za ní jak pospíchá ulicí dolů a její postavička roz- tává v alse. Potom vykročil opačným směrem. Na odpočívadle Řadnič- ních schodů před svým domem zvolnil, ale pak zinal domovní dveře a pokračoval vshůru, v Loretánské ulici se dal doleva k Pohofelci.

V pivnici "U černého vola" bylo plno, ale našel ještě jedno volné místo na lavici u okna. Seděl sám, mlčky pil jedno pivo za druhým a čárky na jeho ústence přibývaly. Nescustfeďoval se na žád- ný pevný bod, nechával nyklenky tákat a vlnovitě fetěsit, cítil se

uvolněně, téměř vyrovnaně. Když se sešefilo a v lokálu rozsvítili, parta vojáků z blízkých kasáren zaplatila. V tu chvíli se ve vhodou objevil pan Martin, uviděl v rohu osamělého pana Žorže a zasedl se proti němu na uprázdněné místo.

"Tak co?" řekl místo pozdravu. "Co je nového?"

Pan Žorž beze slova sáhl do náprsní kapsy a počal mu formulář. Když ho pan Martin rozložil, překvapeně mlasknul.

"Je tohle," podal papír zpátky. "Tak ty mizíš?"

"Musím."

"A kdy?"

"Říkali, že mi to vyřídí co nejdříve."

"Máš kliku, že ti to konečně povolili."

"Když?" zepochyboval pan Žorž.

"Jasně, co tady v tom svrabu? A je to čím dál horší. Tak tě čeká bourák jako parník, tehán milionář fabrikant nebo co, život v samých lahodách, bral bych to z fleku," horoval pan Martin. "Ty jsi měl vždycky pekelný štěstí."

Pan Žorž na to neodpověděl. Když se přicházel pivonoš s plnou pěstí piv, odštípl další půllitr a obrátil se k němu s objednávkou:

"Přines nám láhev šampaňského."

"Cože?" vyblekal se číšník.

"Fľašku šampacu, no," houknul pan Martin. "Tady na Žorže, má dneska šťastnej den."

"Musím kouknout, jestli něco takového máme," řekl číšník.

Odběhl, ale za chvíli se vrátil s lahví sektu a dvěma číškami. Během zápolil s čárky uzávěru, ale pak se mu přece jen podařilo uvolnit zátku. Po nedovrlém přouknutí, které následovalo, naplnil číše tekutinou, v ní neochotně vzlínalo pár bublinek.

Pan Martin si přitukl a panem Žoržem a první sklenku vypil na ex. Při třetí se zeptal:

"Kdy byla večer k tobě?"

Pan Žorž přisvědčil, načež následovala další otázka:

"A co bylo?"

"Vůbec nic," odtušil pan Žorž věrohodným hlasem a dodal: "Co měla dělat? Bála se, že jí nepustíš domů a kdyby, že jí zalátíš."

"To bych taky udělal," potvrdil pan Martin. "Viděl's, co mi provedla."

"Jenže ona byla pro to pivo tobě, až se vrátíš z facky," řekl

pan Žorž. "Je to dobrá holka, Fartine."

"To je, když nepije," řekl pan Martin. "Ale ona v poslední době pije moc."

"A kdo ne? Všichni pijeme moc," uzavřel rozhovor pan Žorž, dopil sklenku a oznámil: "Jdu domů, mám toho dneska víc než moc."

Když zaplatil a vstal k odchodu, projevil se jeho sebehodnocení jako oprávněné. Potácivě proklopýtal místností, z výšepu se stáčí strefil do dveří a když vyšel na chodník, stratil rovnováhu. Pochylně nohama se snažil dostihnout trup, pospíchající dopředu a od pádu ho zachránil jen blízký pilíř podloubí. A když se po chvílce odlepil od opory nepodařilo se mu udržet přímý směr a oběhl sloup ve vrtuli, aby skončil na totéž místě, odkud vyrazil.

"What the hell!" zahučel v jazyce země, kam se měl záhy uchýlit. "Shit."

Dvě minuty stál s podklesávajícími koleny opřen zády o pilíř a zhluboka dýchal. Když nabyl dojem, že se jeho stav zlepšil, odrazil se a vystartoval. Široký chodník mu byl úzký, šněrovali po něm od obrubníku ke zdem domů, protíždoucí se mu vyběhali, ale nakonec přece jen dovrávoral kolea nároží hospody "U radnice" nad Radniční schody. Lomeně spadaly dolů jako závodní sjezdovka ve Špindlerově Mlýně, sráz, rovinka, sráz. Pan Žorž ručkoval po zábradlí a zvolna sestupoval dolů. Pak dotáskal na ^{odpočívadlo} ~~okraj~~ úseku, který mu připomínal velký hang písty. Křobojoval se jím až k úpatí, kde zábradlí končilo, dostal se na plošinu, odkud ho dělilo od domovních dveří jen pár schodů, blyskavých vlnkem. Odpoutal se od zábradlí a dveře začaly působit magnetickou silou, neustále sílící, nedolatelnou, pokoušel se zbrzdit stoupající rychlost, zaklonit nebo aspoň vyrovnat dopředu nakloněný trup, v posledním okamžiku si uvědomil, že by mu poskytl záchranu některý z podpěrných hranolů lešení, ale opovrhoval tím monstrem natolik, že se ho stítil dotknout, nedokázal silou vůle vyrovnat balanc a spítil se s poslední trojicí schodů. Zůstal ležet na rovině přede dveřmi domu, kde bydlil, z rozražené hlavy mu erčela krev a vytvářela teanou, nejnějnější kaluž.

Tak ho našel pan Rak, vycházející z domu na každodenní večerní procházku, skoro zakopl o bezvládné tělo pana Žorže. Vzápětí se rozběhl do hostince "U dvou slunců" pro pomoc. Jeden soused nabídnul

svůj vůz a odvoz do nemocnice, ačkoliv už měl upito pět dvanáctek, záchranná skupina pod vedením výšepního pana Bohouše dopravila oběť k autu a naložila ji dovnitř.

Pan Žorž se ještě na přechvyl okamžik probral k vědomí, když ho pan Sak s pomocí dvou dobrovolníků ukládal na nosítka před vchodem nemocnice "Pod Petřínem". Mlha kolem sice byla hustá jako mléko, avšak vyhasínající rentgenový zrakem zaznamenal rudá výstražná světla nahore a roztroušená bílá pod ní v podobě obrasu neznámé oblohy s hvězdami. Ten poslední vjem připadal panu Žoržovi kroměobvyčejně krásný a stal se závěrečnou šťastnou tečkou za jeho pozemským životem.

Prosinec 1982

Před několika dny jsem se byl podívat na film Jak svět přichází o básníky. Příjemně jsem se po celou dobu bavil. Film je natočen podle novely Ladislava Pecháčka Ammatéfi, o které už tady někdo - tuším Ivan Klíma - psal. I mně se knížka líbila svou svěžestí, mile humorným pohledem na jinošská trápení s probouzejícími se milostnými touhami; vzhledem k tomu, že šlo o prvotinu, zdál se mi autorův talent velmi slibný. Pak jsem si, víc než před rokem, přečetl ve Svobodném slově rozhovor s L. Pecháčkem o jeho nové knize Červená rozeta /Melantrich/, a ten vyzníval dost podezřele. Po Pludkové pmafleto to měl být další román o obrodném procesu v roce 1968, a ještě k tomu satiricko-humoristický. ~~████████████████████~~ ^{proti} J. Kozák - který ~~████████~~ sliboval už před dvanácti lety v televizi velký společenský román, v němž ukáže všechnu zálužnost a proradu poražených pravičáckých sil - dosud svůj tvůrčí dluh nesplatil, měl ambiciózní začátečník / překročil už ovšem čtyřicítku / šanci udělat svou druhou knížkou díru do našeho zkonzolidovaného světa.

Naproti kina Hvězda, kde promítali zmíněný film, jsem ke svému údivu v stánku PNS zahlédl Pecháčkovo angažované dílo, ačkoli snad mělo být dávno rozebráno - satira a humor se přece prodávají samy. Zvědavost mi nedala, obětoval jsem 16 Kčs a záhadu jsem brzy rozluštil, stačilo přečíst deset patnáct stránek /celkem je jich 178/: humor je to neuvěřitelně upocený, satira tupá jak poleno a angažovanost pěkně přitroublá. Myslím, že ani oficiální kritika nad touhle slátaninou nemohla být nadšená, i kdyby autorovi pro jeho angažované téma držela oba palce.

Děj je zasazen do malých lázníček. Voda z jejich dvou pramenů se prý nemine účinkem u pánů, kteří mají potíže s plněním manželských povinností. Sem posílá proslulý pražský sexuolog svého pacienta, básníka Karla Rotta s manželkou, aby se pokusili po dvouleté marné lásce snaze dojít svého štěstí. Všechno se točí kolem téhle choulostivé situace, která snad v sobě nějaký humor skrývá, jenže humor značně trapný. Záleží ovšem na tom, jak autor dokáže vidět svého hrdinu, jak vykreslí jeho lidský profil, s jakým satirickým spárem odhalí jeho ledví, hodné výsměchu, ba pohrdání. Náš autor si vzal na pomoc rok 1968, který mu nabízel možnost zesměšnit klikatost politického vývoje jeho hlavní postavy, a tím jaksí pocuchat i její charakter. Jako určitým "znakem" mohl tak vyjádřit i charakter celého politického pohybu. Jenže jaképak politická aktivita v zapadlých lázníčkách na dovolené? Spočívá jen a jen v tom, že básník Rott sesmolí jakousi rezoluci a žádá ostatní rekre-

anty o podpis na podporu "obrodného procesu". On sám se však do žádného zápasu nehrne, nikde nevystupuje, žádné zásady či ideály nehájí, do jakés takés aktivity ho strká jeho ctižádostivá žena a svými vzkazy z Prahy jakýsi záhadný dr. Kramoliš ze Svazu spisovatelů. Dobové spory sem zaléhají jen z povzdálí, totiž jako jedovaté ^{čt} ~~šarlatánství~~ tří mužů, kteří utrušují ironické poznámky o demokratizaci, o socialismu s lidskou tváří apod.

Kapitoly dějstvující v lázních se střídají s kapitolami, v nichž ~~ich-formou~~ vyprávějí různé postavy, buď sám básník nebo jeho žena či ještě kdosi, o své minulosti. Tak se dovídáme, že slavný mládežnický básník z doby poválečného nadšeného budování byl zafixován až chorobně na matku, po její ^{smrti} nebyl schopen se o sebe vůbec postarat, takže ho snadno ^{chopila} ~~zabrala~~ za ruku zkušená zdravotní sestra, kterou poznal za návštěv své matky v nemocnici. Žel, náš básník utrpěl kdysi jakýsi sexuální úraz. Na stavbách mládeže si totiž obvykle vybíral odměnu za své veršování od nějaké naivně okouzlené mládežnice, za což mnohokrát dostal od místních chlapců přes hubu. Jednou to ale bylo přímo tragické, na vesnici ~~ho~~ kluci chtěli zbevit nástroje jeho muž ^{stev} ~~stev~~, leč "nebylo co useknout". On ale přitom utrpěl šok a jeho nynější impotence je zřejmě toho důsledkem. Ctižádostivá ženuška má pro jeho svízele pochopení a dirigována zkušeným sexuologem pokouší se ho vyléčit, dokonce i tím, že mu do postele strká jinou, co to s ním udělá. Kaneštěstí ta mladá žena nemá dost uvědomě ^{lojce} ~~lojce~~ a po přečtení Rottovy sbírky básní ho prostě ze své komůrky vyhodí.

Rottovo mládežnicko-nadšené rýmování /i v úhrách/ by nesporně bylo indicií, jež by nám umožňovala vidět v příběhu klíčový román. L. Pecháček však udělal všechno, aby za jeho hrdinou nikdo nemohl tušit žádnou konkrétní osobu. Rott je sice úspěšný literát, ale musí si přivydělávat v zaměstnání - pracuje u jedné přepážky na hlavní poště v Jindřišské ulici!! Když nás autor přesvědčuje, že "jeho jméno letělo republikou. Zatracováno, vysmíváno, vynášeno. Klaněli se mu, nadávali, podlézali i bili" /str. 154/, nechce se tomu věřit, protože Rott je zcela pasívní, orá s ním jeho dost omezená žena, nikdy ho nevidíme mezi literárními přáteli, ba neznáme vůbec jeho názory, a to ani na literaturu, ani na politiku, prostě na nic. Je to postava naprosto nedomyšlená a umělecky beztvárá jak bláto, jediné, co o něm zvíme je, že mu narostlo břicho jako "pomník nad padlým hrdinou"!! - takovéhle hospodské vtípky tu převládají.

Neschopnost stvořit satirickými prostředky Rotta jako živou figuru má ovšem své důsledky nejen pro humoristickou rovinu příbě-

hu, ale i pro je^{ho} chtěnou angažovanost. V tomto ohledu si přece mohl autor dovolit takřka všechno, mohl zesměšňovat, ironizovat, tupit do alelujá a nikdo by mu nic nevytkl - musel by se ovšem strefovat, aby se čtenář nad tím mumrajem údajných politických štrébrů z roku 1968 s chutí zasmál. Ale to on právě nedokázal. I ta jeho satira takříkajíc protiobrodná je zcela bezzubá, taková "jo a ne", invektivy těch tří skalních komunistů se pohybují stále v obecné poloze argumentů z oficiálních konzolidačních usnešení, nikde se pravičácká proradnost, zrada na socialismu apod. neprojeví v konkrétním činu či postoji určité postavy a autor se ani nepokouší vyjádřit nějaký originální postřeh nad dobovým vývojem a určitou význačnou postavou. Celá jeho angažovanost se omezuje na značně vyčpělé glosátorství, ale s uměleckým ztvárněním složité doby to nemá nic společného. Ostatně všechno se odehrává ~~jinde~~ jinde, v Praze, v lázničkách kdesi v podhůří je náramný klid a lidé mají jiné, osbnnější starosti.

Jak se mohlo stát, že po vtipné a humoristicky svěží prvotině utrpěl autor takový umělecký debakl? Jsou to vcelku jednoduché počty, případ v literárních dějinách nové doby dost častý. Zatímco tam měl začínající prozaik své téma zažito, tady sáhl po něčem jeho naturelu zcela cizím, s čím se nedokázal "sžít". Ba on zřejmě ~~ne~~ neznal dost dobře ani životní realie, nezbytné pro vykreslení prostředí a atmosféry, například poměry ve Svazu spisovatelů a měl jen mlhavé představy o tom, jaký vůbec byl životní styl spisovatele, jehož si vybral za hrdinu. Proto všechno vidí jaksi zdálky, "jako z rychlíku", nikoli bezprostředně, názorně, proto do ničeho pořádně svou satirou netne, ale jen pošimrává, není satiricky zlý, ale jen kousavý, proto poztrácel humor a spokojuje se s laciným vtipkováním. Ctižádost mu zřejmě velela jít rychle po prvním úspěchu "nahoru", získat si slávu, a tak zvolil nejlewnější způsob: vnější angažovanost tématu. Ale ukázalo se, že to není tak jednoduché a že v umění se nedá fixlovat. L.Pecháček utrpěl svou druhou knížkou nezdár tak průkazný, že k rehabilitaci svého talentu u čtenářů bude muset napnout všechny své tvůrčí síly. A to už nemluví, že půjde v neposlední řadě i o rehabilitaci charakteru.

A na závěr téhle poznámky jen smutnou pečku: odpovědným redaktorem recenzované rádobyanagažované knížky je - Marek Fikar.

Milan Jungmann

Literárněvědné konference.

Letošní jubilejní 25. Bezručova Opava vyvrcholila v polovině září celostátní vědeckou konferencí, které se zúčastnili nejen renomovaní literární kritici, ale i spisovatelé a pedagogové vysokých škol z Prahy, Brna, Olomouce, Bratislavy, Plzně aj. Hlavní řečník, literární kritik Milan Blahynka zaměřil ~~svou~~^{svou} pozornost na literární kritiku v době vědeckotechnické revoluce, a to tak, že poukázal na dobré i špatné zkušenosti literárního kritika, vystupujícího v televizi a poukázal na nevyužité možnosti, jaké spolupráce s tímto médiem skýtá. Lze podotknout, že nejvhodnější by v současné době byl seriál tvůrce Dietla z prostředí literární redakce a svazového spisovatelského života, kde by herci typu Chudíka a Koučky přiblížili náročnou práci socialistického literárního kritika současnosti i nejdílejší divácké veřejnosti - v třinácti dílech.

Z dvacítky dalších diskusních příspěvků je třeba vyzvednout vervní vystoupení pražského univerzitního profesora Jiřího Hájka, který si posteskyl nad neuspokojivým stavem dnešní divadelní kritiky a vyslovil své znepokojení nad jejím tihnutím k technologičnosti. Takový přístup, jak uvedl, znemožňuje např. rozlišit Iprilonku, jež divadelnost destruuje, od Divadla na provázku, které objevuje stále novou divadelnost. I tím, že zakladatel, ředitel a režisér Divadla na provázku zanechává v Brně novou vilku a utíká přes Jugoslávii na Západ, prováděje ve své jachtě pokrytého tajemníka divadla, v sedmáctých letech příslušníka StB, a tedy zbaveného možnosti překračovat mačarsko-jugoslávské hranice legálně projíždět. Kromě toho o tom, že Divadlo na provázku má jakousi pobočnou scénu ve Švýcarsku, vytvořenou z vlastního kádru herců-emigrantů, a je tak scénou zvláštní evropské úrovně. Předznamenává tím budoucnost dalších českých divadel?

Účastníci konference shlédli závěrem slavnostní představení Optikářské tragédie V. Višněvského, o jejíž inscenaci důkladně pohledovali s ansáblem Slezského divadla Zdenka Nejedlého.

Jiná literárněvědná konference proběhla dne 2. prosince 1982 v Brně v sále Malého divadla hudby Moravského Muzea. Řídil ji PhDr. Štěpán Vlašín, CSc., a úvodní projev pronesl PhDr. Milan Blahynka, CSc. Vyzvedl v něm vzácnou jednotu v rozmanitosti díla /40 svazků/ univer. prof. PhDr. Josefa Hrabáka, DrSc., akademika ČSAV, který se dožil životního jubileje. M. Blahynka upozornil i na to, že J. Hrabák vstupuje

val do literatury s velkou vlohou básnickou, i když jeho dva svazky veršů byly dokonale překryty a překlenuty veškerým jeho dílem jiným, jehož význam přesahuje celonárodní oblast.

Na potvrzení tohoto vystoupil člen korespondent Slovenské Akademie věd, prof. dr. Miloš Tomčík, DrSc., a vyzdvihl dílo J. Hrabáka v československém literárněvědném kontextě; zdůraznil Hrabákovu širokou znalost problematiky české, slovenské i evropské literatury - tu uvedl prof. dr. Tomčík na poslední místě.

Doc. dr. O. Sirovátka CSc., si povšiml Hrabákovu bádání nad českou populární a zábavnou literaturou, kdežto dr. D. Durišín DrSc., ocenil jeho meziliterární komplexní pohled výkladu dějin literatury na podkladě vztahu literatury k ostatním druhům umění v souvislosti s jeho zákonitým úsilím o syntézu. Prof. dr. Milan Kopecký, DrSc., podtrhl Hrabákov přínos i na poli komeniologického, dr. Alena Hájková, CSc., ocenila hodnocení komična v literatuře, jež je jubilatovi obzvláště blízké, zatím co PhDr. Eva Tkalčíková, CSc., z Bratislavy, ocenila Hrabákov přínos pro výzkum starší slovenské literatury a Dr. Jiří Pavelka připomenul Hrabákovy myšlenky z teorií českého jambu v návaznosti na jeho ostatní práce versologické.

Jménem kolegia věd o umění ČSAV v Praze pozdravil jubilanta jeho předseda prof. dr. Jan Fischer, DrSc., a jménem Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV v Praze PhDr. Slavomír Wollman, DrSc. První z pozdravných řečníků připomenul, že "v topografickém vymezení Hrabákovy říše jeho dílo patří celému národu" a že "uměnověda v naší současnosti bez něho je nemyšlitelná". Se svými referáty na významné vědecké úrovni vystoupili pak ještě další literární vědci, aby zdůraznili myšlenku výše uvedencu předcesou kolegia věd o umění při ČSAV v Praze.

Protože konference všech těchto významných literárních vědců se konala v Brně, dovoluji si připomenout - pochopitelně jen na okraji této významné události - že stejně ^{ho} dne 2. prosince 1982 měl v 9.30 na brněnské centrále pohřeb do hrobu, a bez hudby, kdysi docent, PhDr., a SCs, čestný, pravdivý a proto umlčený muž - G l e g S u s. Byl to l i t e r á r n í k r i t i k. Zemřel v nejubilejním věku 58 let. V době konání jeho pohřbu nevisela na rektorátní budově univerzitní školy v Brně sni černá vlajka, i když jinak je vyvěšována při pohřbu posledního údržbáře - byla by možná nevhodnou připomínkou pro mnohé perfektně fungující literární vědce. Říká se: "S kým neumíráme, toho živého nepotkáme".

/ko/

Zas jednou cítím se na mostě a nevím, co bude výnosnější: mluvit o mostě, či o vodě pod ním? O mostě, jak z neveselého koryta protlé ulice vede do šerého koryta ulice příští, či o neláskavé vodě, jak nám neměnitelně, vždy shora dolů, nese, co prokletého ^{kdesi} naprčelo a co nám ještě tedy do ní kdo nadělal? Křeče, zkaženy jsou už i básnické symboly a metafory znějí jak špatné proroctví. Hyana klesla na prázdň papír.

Ké slyší pořád o tom mluvit? Kyslíme a jednáme, jako by mělo: pro zákam, na protest a k udrčení ducha. Ale co když pitomci potomci budou nám zákam číst s pobaveným steskem, s nímž my dnes čteme svědectví o utrpení českých vlastenců v rakouských žalářích? Protesty, mají-li platit, vyslovují se ve světě dnes hrubším hlasem. A náš duch, ten by udělal dobře, kdyby si zhotovil samostatné črtečky!

Je obvyklé a správné, že svého cenného ducha četíme před surovostí světa. Ty buď tělesně očišťujeme, pokud zlá stačí, a mluvíme zato říct, že život nám nadělal hrůzu, ale nerozil nás, my nadále víme, co má být a co ne, nic nás nezklidí a pravda ~~je~~ vyjde na světlo. Když události do nás udeří tak silně, že duch je omráčen a zraněn, klidíme se s ním správně do kouta, kde su tuž čoulováme nebo mu dáváme obklady s boji-
vé hudby, posilující četby nebo modlitbou. Silné a bojovné osobnosti zkrátka volají svého ducha ke kázi; ta se ovšem může sarkastně shroutit. Osobnosti silné, bojovné a pokorné volají ho krom toho k pokoře a věrnosti, jak může v svém oboru být nekonečná i neanastázna, aniž se pro-
jednává vše ovšem hne ze špatného místa.

Rádky nám události proseknou kázi i maso, takže duch postývá obry-
su a soudrnosti, bloucí v kruhu, svět se mu běží a všecko drabé se mu strácí; to se strácí duch sám. Voláme mu doktora. Ten třeba pomůže a duch se strchá, ale nikdy už není to, co býval, a po bojišti kráčí
další imponantní, ale neškodný veterán.

Hechma tohoto měsíce stranou, očkus ty rány jáou, a napadní nám, proč našeho ducha vědycky tak moří, většinou překvapují a často ničí. Myslíš, že je to pro jeho těžkou hmotnost, setrvačnost a velkou módní cenu.

Duch, toť chrám našeho vědomí, svědomí i vědomostí. Tu je uložena jistina naší bytosti, odtud vycházíme dobře jednat ve špatném světě a sem se vracíme pro odměnu, často jedinou. Tady leží náš poklad, přerušil je řečeno, náš podíl všelidského pokladu, puncovaného filozofy, učiteli a umělci. Co odchylného se děje a prodává na tržišti kolem, je nízkost, špína, hřích. Všímeš si, čím je náš duch stále napadán a urážen: průmyslem, chorobami, politikou, násilím, televizí, bibostí. A protože my nestačíme ani verbálně odpovídat na útoky, zůstávají živelné události i darebácké skutky /knaveish tricks - anglická národní hyana/ neodhaleny a nezmařeny, vrší se, mění klima, a bory přestávají šumět po skalínách. Katastrofa jako by nás pořád předtíhala.

Přechází nás. Kové postihy, kalokity, objektivky, úkleady, správy, smlouvy a vynálezy upoutávají našeho ducha na místo, a sary volně plynou dál. Ačkoli je přízvočně lehký, zehřetý a zaflý, zlechetý náš duch se za sprostými věcmi pozoruhodně omeškává. Tak bojujeme proti nepříteli s opožděnou straní. Čekáme, například, obnovu demokracie v zemích, kde padla, ačkoli ona se tam ukáže možná ne životnou a my bychom včas měli počítat s nějakým prospěšným direktoriem nebo kuriální soustavou s mocí odstupňovanou podle... nebo? Kevin, je teprv úterý ^{jedna} dvacátého. Nebo já, když tu mluvím o jednatelci s jeho duchu, zda tu proti svému vybízení netrčím vlastně v přežitých ⁱⁿ kategoriích minulého století, kdy na tomto území žilo o tři milióny lidí méně? Má společně pak činí třicet obyvatel na každý čtvereční kilometr mého ducha!

Zpožděný duch se ovšem předvádí vědycky na neuskutečné scéně, kde do něčeho nesašně. Efekt je estetický, ceně ~~kurální~~ kurální, vysoká. Jenže duch nám prostě neslouží, nýbrž naopak. K čemu byl přestování?

Když se minulého týdne sřítilo před kavárnou Slávie kus nábrží, šel jsem se tam ovšem taky podívat. Už tam byly stroje, lidé, hlasy. Už se napravovala katastrofa. A hledě na staveniště KD 1983 hned vedle, pomyslel jsem si, jak při jistém nakušení kulturního bohatství dochází k ustrnutí, kdy lidé dokáží - v příznivém případě za nepříznivých poměrů - už jenom právě udržovat a obsluhovat je. Nebylo by, napadlo mi, lepší opustit místo a vyjít na čisté pole?

Dále mi napadlo, že zločincové, intrikáni a burziáni určitě myslí na svou věc demně, a zmocní se mě úžas. Proč ne my? Protože my spoléháme chrán svého ducha, sbočovaný za staletí, kryjící bočnoty, jiné nikdo a nic nemůže uškodit. Kdy jsme ale naposledy z něho vyšli, abychom jako naši smále obešli okolní terén? Děláme stále a vytrvale to správné, co umíme a víme. Kdy jsi však, příteli, naposledy učlal něco úplně nového?

Dále jsem, hledě z mostu do vody, pomyslel a skoro vypočítal, kdy a s jakým předstihem bylo zaseto na dnešní události. Z toho musí být poučení: musíte hned, kdo to ještě nemá, začít zasévat své semena příštích událostí, jež vykvetou, xxx vzplnou, rozklenu se či vytuchnou za desítku či stovku let. Jako se po vodě shora jistě zas blíží k mostu ošklivá věc, tak jistě máme si na zábradlí dávno připravit těžký balvan a s odpočítaným předstihem bystrého čuclu svrhnout jej pak dolů.

/Prosinec 1982/